

# Les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (1)

Les tombes reials d'Ur (1929)

[Archaeological Lectures by Pelegrí Casades (1)  
The Royal Tombs of Ur (1929)]

JORDI VIDAL

*Universitat Autònoma de Barcelona*

*Resum:* Amb aquest article iniciem la publicació del llarg cicle de conferències arqueològiques que Pelegrí Casades i Gramatxes va pronunciar al Centre Excursionista de Catalunya a partir de 1905. En aquesta ocasió presentem el manuscrit de les tres conferències que va dictar el 1929 sobre els descobriments de Leonard Woolley a la necròpoli reial d'Ur.

*Paraules clau:* Leonard Woolley, poble sumeri, sacrificis humans, Centre Excursionista de Catalunya, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

*Abstract:* With this article we begin the publication of the long cycle of archaeological lectures that Pelegrí Casades i Gramatxes gave at the Centre Excursionista de Catalunya from 1905. On this occasion we present the manuscript of the three lectures he gave in 1929 on the discoveries of Leonard Woolley in the royal necropolis of Ur.

*Keywords:* Leonard Woolley, Sumerians, human sacrifices, Centre Excursionista de Catalunya, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

Un altre gran amic del doctor Roca és el senyor Pelegrí Casades i Gramatxes, terrible i menut rondinaire, biliós, malcarat, sàtrapa i llengua viperina desenfrenada. Don Pelegrí és un home d'una altura tan minúscula que per a poder realitzar els seus treballs d'erudició i arribar a la taula es fa posar sobre la cadira un gavadal de llibres voluminosos. Aquests llibres contenen les obres més considerables que ha produït l'esperit humà: la Sagrada Bíblia, la Patrologia dels Sants Pares, les Decretals. És molt possible que hagin passat pel seu cul llibres molt més importants que per les seves mans.

Josep Pla, *El quadern gris*

## 1. Introducció

Amb aquest treball iniciem una sèrie d'articles monogràfics en els quals publicarem les nombrosíssimes conferències arqueològiques que Pelegrí Casades i Gramatxes (Barcelona, 1855 – 1947)<sup>1</sup> va dictar al llarg de la seva vida, i que es conserven a l'Arxiu Nacional de Catalunya. La major part d'aquelles conferències formen part del cicle que va tenir lloc al Centre Excursionista de Catalunya (CEC) entre 1905 i 1917. Posteriorment, Casades va fer altres xerrades sobre temes arqueològics concrets, però sense la periodicitat setmanal que va caracteritzar el seu cicle al CEC. En total va dictar més de 300 conferències que abastaven des de la prehistòria fins a l'art bizantí, les quals foren un veritable esdeveniment cultural a Barcelona, tal com ho demostren les cròniques periodístiques de l'època (sobretot les aparegudes a *La Veu de Catalunya*).

El nostre objectiu és el de donar a conèixer la totalitat d'aquelles conferències. Cal fer, però, un aclariment sobre l'ordre dels nostres articles, ja que combinarem l'edició de les conferències del cicle del CEC amb la publicació de les xerrades monogràfiques posteriors, com és el cas, de fet, d'aquest primer article.

L'estructura dels treballs serà sempre la mateixa, i constarà de dues parts. La primera tindrà un caràcter introductor i servirà per presentar, contextualitzar i analitzar el text de Casades. La segona consistirà en la transcripció i anotació crítica del manuscrit de la conferència.

Amb aquests treballs volem donar a conèixer i estudiar la tasca ingent de divulgació arqueològica que Casades va dur a terme durant el primer terç del segle XX. Aquesta tasca de divulgació, sens dubte, converteix el nostre protagonista en una de les figures més rellevants de l'arqueologia catalana de l'època anterior a la seva institucionalització i a l'aparició de l'escola de Barcelona encapçalada per Pere Bosch Gimpera.

Pel que fa a aquest primer article, l'objectiu és el de presentar el manuscrit del discurs que Casades va pronunciar el 1929 sobre el descobriment de les tombes reials d'Ur. Es tracta del text que va llegir en tres conferències, dues celebrades al CEC, els dies 14 i 21 de novembre de 1929, i una a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (RABLB), pronunciada un dia indeterminat del desembre de 1929.<sup>2</sup>

El manuscrit consta de 53 quartilles manuscrites, que foren redactades el mes de juliol de 1929, segons consta en la portada del plec que conté el text (Fig. 1).

---

<sup>1</sup> Per a una aproximació a la figura de Pelegrí Casades vegeu Jordi Vidal, "La doctrina arqueològica del Centre Excursionista de Catalunya, segons Pelegrí Casades i Gramatxes", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (en premsa). En aquell article, a més, es publica i analitza la conferència que va obrir el cicle de conferències de Casades al Centre Excursionista de Catalunya.

<sup>2</sup> Capsa I 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya. Agraieixo a Mireia Bo i Gudiol la seva amabilitat a l'hora de facilitar-me l'accés a l'estudi dels documents.

Amb tot, l'anàlisi d'aquella documentació ens permet suggerir que, malgrat el poc temps transcorregut entre les conferències del CEC i la de la RABLB, aquestes no van ser idèntiques. Les diferències no van ser únicament de format (la conferència del CEC es va dividir en dues sessions, mentre que la de la RABLB només va constar d'una) sinó també de contingut. Com a mínim, així sembla indicar-ho un grup de quatre quartilles, que el mateix Casades va descriure com a "addicions" i que contien una digressió sobre les característiques històriques del poble sumeri. És plausible plantejar la possibilitat que Casades hagués llegit aquelles addicions només en l'última de les conferències. Amb tot, també és possible que només fossin addicions al text original redactat el juliol de 1929 i que, per tant, s'haguessin llegit en totes les conferències.

Segons es desprèn del manuscrit, Casades organitzà el seu discurs en dues parts ben diferenciades. La primera part tenia un caràcter introductori, on explicava les fonts d'informació que havia fet servir, es referia al context internacional que havia permès portar a terme la missió arqueològica que Leonard Woolley havia dirigit a la ciutat d'Ur, descrivia a grans trets la història de la investigació arqueològica al Pròxim Orient, així com les principals característiques del poble sumeri i, per fi, se centrava en l'arqueologia d'Ur, tot destacant els principals edificis estudiats per Woolley durant les primeres campanyes d'excavació.

Per la seva banda, la segona part de les conferències la va dedicar de manera monogràfica a presentar les tombes reials d'Ur. En aquest sentit, Casades va descriure breument les característiques bàsiques de les tombes individuals de la necròpoli per centrar-se tot seguit en les tombes reials. Sobretot va analitzar quatre d'aquestes tombes (les batejades com a PG 755, 789, 800 i 1237 per Woolley), de les quals va detallar les seves característiques arquitectòniques, les peces trobades al seu interior i les evidències que demostraven la pràctica de sacrificis humans en honor dels reis difunts. Amb el suport de diapositives, va descriure amb més detall determinats objectes que li havien cridat especialment l'atenció: l'estendard d'Ur, les arpes, els vasos i les armes fets amb materials preciosos, el casc de Mes-KALAM-du i la lligadura de la reina Pû-abi.

Fins a cert punt sorprèn que un catòlic ultraconservador com Casades, molt interessat en l'arqueologia bíblica com a disciplina capaç de confirmar la veracitat històrica de l'Antic Testament, no fes pràcticament cap referència al significat bíblic que Woolley atribuïa a les seves excavacions, mitjançant les referències a la localització de possibles evidències arqueològiques del Diluvi Universal i les al·lusions a Abraham. El motiu que explica aquesta situació és molt senzill. Cap de les fonts que va utilitzar Casades per documentar-se, i que esmentarem tot seguit, incloïa referències a aquesta qüestió.

Lluny de ser un treball original, el text de Casades es basava en l'ús exclusiu de tres articles que ell mateix s'encarregava de citar convenientment, obra de Georges Contenau i Alexandre Moret.<sup>3</sup> A banda, a la primera quartilla també feia una referència genèrica a altres treballs publicats a *The Antiquaries Journal*, *The Museum Journal*, *Revue de l'histoire des religions* i *The Illustrated London News*. Amb tot, el fet que al llarg del manuscrit segueixi fil per randa l'estructura dels articles de Moret i Contenau ens porta a suposar que no va arribar a consultar cap altra de les obres citades a la primera quartilla.

Malgrat basar-se de manera molt evident en aquells tres articles, el text de Casades és prou original per constatar la presència d'alguns dels trets característics del seu pensament arqueològic. Aquests trets són bàsicament dos i els analitzem tot seguit.

D'una banda, cal destacar la seva encesa egiptomania, de la que havia donat sobrades mostres durant les primeres conferències del seu llarg cicle al CEC<sup>4</sup> i que també es pot rastrejar fàcilment en les conferències sobre la necròpoli d'Ur. En aquest últim cas, va fer contínues referències a la discussió al voltant de quina de les dues civilitzacions era més antiga, la sumèria o l'egípcia, tot qüestionant que Woolley hagués obtingut dades arqueològiques fiables sobre la pretesa primacia sumèria. En aquest sentit, com es pot comprovar al text de les conferències que transcrivim, Casades acusava els assiriòlegs de construir una imatge ideal del poble sumeri, i atribuïa a una simple moda passatgera la idea que la civilització sumèria pogués ser més antiga que l'egípcia:

En Arqueologia hi han també modes, com en els vestits; y la moda d'última hora consisteix en negar á la terra que fecondisa 'l Nil, el bressol de la cultura humana, posant son primitiu origen al Sud de la Messopotàmia, vers el golf pèrsich, desde quina regió s'expandi la humanitat que havia de possehir y dominar el mon.

De fet, en aquest punt concret, cal notar que Casades es feia ressò d'una polèmica historiogràfica clàssica entre assiriòlegs i egiptòlegs al voltant de l'antiguitat de les civilitzacions mesopotàmiques i egípcies, polèmica que durant bona part del segle XX es va resoldre en favor del poble sumeri com a creador de l'estat i de l'escriptura. Amb tot, en els últims anys alguns egiptòlegs han intentat revertir la situació amb diferents arguments. Així, s'ha denunciat que la primacia sumèria, més que basar-se en dades científiques, és només el resultat de l'aplicació del vell

<sup>3</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929): 321-340; Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928: 48-63; Alexandre Moret, "Les tombes royales d'Our", *Revue des deux Mondes* 49 (1929): 568-589.

<sup>4</sup> Casades va pronunciar al CEC sis conferències sobre l'Antic Egipte entre el 25 de novembre i el 30 de desembre de 1905. Totes sis juntament amb d'altres conferències puntuals que va dictar posteriorment es conserven al fons del CEC (Capsa I 943. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya).

paradigma historiogràfic difusionista de l'ex *Oriente lux*, segons el qual els pretesos elements constitutius de la civilització (revolució agrícola, revolució urbana, creació de l'estat i invenció de l'escriptura) s'haurien originat al Pròxim Orient i des d'allà s'haurien difós a les regions veïnes, incloent-hi Egipte. En aquest cas fins i tot es va arribar a defensar l'existència d'una "raça dinàstica", de tipus caucàsic, que s'hauria imposat sobre la població camítica autòctona, i hauria donat lloc a la I Dinastia i a l'origen de la civilització faraònica. Només l'avenç en el coneixement de la prehistòria d'Egipte hauria permès descartar aquestes teories difusionistes en demostrar que, en realitat, elements com la revolució urbana i la invenció de l'escriptura egípcia eren el resultat de processos d'evolució autòctons.<sup>5</sup>

El cert, però, és que avui en dia aquest debat ha perdut molt del seu antic interès. En un context global caracteritzat per la degradació ambiental, la crisi ecològica i el desprestigi del concepte de progrés, sembla absurd reclamar com a mèrit "civilitzador" el desenvolupament de models socioeconòmics depredadors que se situen en l'origen de la crisi ecològica que estem experimentant.

L'altre element destacable del pensament arqueològic de Casades que s'identifica en el manuscrit de les conferències és l'aplicació d'una perspectiva orientalista, colonialista i imperialista a l'estudi del Pròxim Orient. Al llarg de les conferències Casades va descriure l'Iraq contemporani com un país de regions "desolades desde que caygueren en poder dels mahometans". Amb tot, la situació miserable d'Iraq no l'atribuïa només al domini musulmà. Segons ell, després de la fase d'esplendor experimentada durant l'antiguitat preclàssica, el país entrà en un procés de decadència continuat a conseqüència de la incapacitat natural dels pobles que l'ocuparen de manera successiva:

Durant sis mil anys les migracions de pobles, afamats y miserables, els bárbres exércits destructors, els bergants y lladres nómades, el temps, l'abandono secular, y, mes modernament, la ignorancia y la dessidia dels Turchs, foren causes mes que suficientes pera que no quedés rés de las civilisacions primitives, ara, de bell nou tornades á la llum pera estudi dels sábis y admiració dels moderns.

Segons Casades, però, el país va tenir la sort de ser finalment ocupat pels anglesos, els quals mostraren als iraquians el camí "inevitable" d'una modernitat que no eren capaços d'assolir tots sols:

---

<sup>5</sup> Josep Cervelló, "Los orígenes de la escritura en Egipto: entre el registro arqueológico y los planteamientos historiográficos", a Gregorio Carrasco i Juan Carlos Oliva, eds., *Escrituras y lenguas del Mediterráneo en la Antigüedad*, Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha 2005, p. 191-239.

l'exèrcit britànic ocupà la Messopotàmia, durant la guerra mundial, trayentlo del domini de Turquia, dotà 'l país de camins de ferro, establí llochs d'aprovisionaments y poblà de trevalladors la regió ocupada.

En aquest context, Casades dedicava grans elogis a la tasca arqueològica d'europèus i nord-americans, als que descrivia com a autèntics màrtirs de la ciència, obligats a treballar en la recuperació del patrimoni mesopotàmic en les pitjors condicions possibles:

Abans de la guerra mundial (...) eran els bergants nomadas els veritables amos de la regió del Irak, y aquests robavan y maltractavan els sabis europeus, que s'atrevia a fer la competència als indígenes recercadors de tressors. L'abnegació y heroisme d'aquells es sols comparable ab la dels heróichs missioners catòlics. Allunyats del mon civilisat, les dificultats quasi insuperables pera arribar als llochs d'investigació, la falta de carreteres y medis de transport, la penúria de la ma d'obra, la desgracia d'un terreno malsá, desert, pútrit, les bèsties danyines, la malària, les febres, la incertesa en poderse provehir de queviures y d'instalació, el calor insufrible de dies, les humitats de nits, els perills dels lladres, y tot acompanyat de mitjans poch considerables, n'hi ha prou pera admirar y venerar, com màrtres de la Ciencia, als Botta, Place, Fresnel, Oppert, Loftus, Taylor, etc.

El joc de contrastos maniqueu que establia Casades en el paràgraf anterior era, sens dubte, molt potent. Així, l'Orient estava definit a partir de conceptes com bergants, lladres, bèsties salvatges, endarreriment tecnològic, insalubritat i malnutrició. Per la seva banda, Occident estava representat per herois, savis, científics, màrtirs i bons cristians. Per descomptat, aquesta visió típicament orientalista, racista i colonialista d'Orient s'entén en funció del context intel·lectual de l'època, on l'imperialisme anglo-francès va construir una imatge d'Orient basada en un conjunt deformat d'estereotips sovint denigrants, supremacistes i etnocentristes, tal com va denunciar Edward Said al seu clàssic *Orientalism*.<sup>6</sup> Les conferències de Casades sobre les tombes reials d'Ur, doncs, apareixen com un exemple perfecte d'aquest ambient intel·lectual que tant ha condicionat l'estudi del món oriental des del s. XIX fins als nostres dies.

Acabarem aquesta introducció amb una darrera reflexió al voltant del pensament arqueològic de Casades. La lectura del seu manuscrit que aquí publiquem demostra que va intentar oferir uns continguts equilibrats al llarg de les conferències, mirant de situar en el seu context els materials arqueològics de les tombes d'Ur, alhora que va intentar explicar de quina manera aquelles troballes contribuïen a un millor coneixement de la història més antiga del Pròxim Orient. Malgrat tot, també queda clar que Casades encara concebia l'arqueologia bàsicament com una història de l'art antic, tal com ho demostren les llargues i detallades descripcions d'objectes que realitzà al llarg de les conferències. En

---

<sup>6</sup> Edward Said, *Orientalism*, New York: Pantheon Books, 1978.

aquest sentit convé no oblidar que Casades s'endinsà en el món de l'arqueologia de la mà de la *Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa*, una entitat creada el 1878 per Josep Puiggarí i Llobet, i que estava centrada precisament en l'estudi de l'art antic.<sup>7</sup> Així doncs, malgrat el ràpid desenvolupament experimentat per la ciència arqueològica durant el primer terç del segle XX, a partir dels plantejaments historicoculturals defensats, entre d'altres, per Gustaf Kossinna, Gordon Childe o Pere Bosch Gimpera, les conferències sobre les tombes reials d'Ur demostren que Casades es mantenia perfectament al marge d'aquells corrents renovadors, ancorat en una manera d'entendre l'arqueologia en funció de criteris artístics i monumentals típica del segle XIX.

## 2. Edició del manuscrit<sup>8</sup>

Les troballes de la ciutat d'Ur, de la Caldea bíblica, (Sumer).<sup>9</sup>

Recordareu que 'ls descobriments de la tomba y tresors de Tutank-amon formen un dels aconteixements de la Arqueología mes notables que han tingut lloch en els nostres temps.<sup>10</sup>

Una altra estació arqueològica, d'una importància excepcional, ha sigut recentment descoberta, y de la qual se 'n han ocupat els mes reputats aqueólechs.

De lo que se 'n ha publicat fins ara, creyém del cas donarne una breu notícia, válentnos de lo que á la Gazette des Beaux Arts (Juny 1929) ha escrit Mr. Contenau,<sup>11</sup> el mateix autor, en el Mercure de France (15 agost 1928)<sup>12</sup> y A. Moret, Revue des deux Mondes (1<sup>er</sup> febrero [sic] 1929),<sup>13</sup> en els Antiquaries

---

<sup>7</sup> Bonaventura Bassegoda, "Tres episodis de la història del col·leccionisme a Catalunya. Josep Puiggarí i les exposicions de l'*Asociación artístico-arqueológica barcelonesa*, la pinacoteca de Josep Estruch i Cumella i el Palau Maricel de Charles Deering", a Bonaventura Bassegoda, ed., *Col·leccionistes, col·leccions i museus. Episodis de la història del patrimoni artístic de Catalunya*, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 119-152.

<sup>8</sup> Capsa I 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

<sup>9</sup> Anotació al marge de la quartilla: "Introducció".

<sup>10</sup> Casades pronuncià un total de set conferències sobre el descobriment de la tomba de Tutankhamon. Quatre les va dictar al Centre Excursionista de Catalunya (27/02/1924, 03/12/1925, 11/11/1926, 14/11/1928), una a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona (29/01/1927), una al Col·legi dels Escolapis de Sarrià (18/04/1927) i una al Centre Excursionista del Vallès (07/04/1929). Les notes d'aquelles conferències es conserven a la Capsa I 943 del fons del Centre Excursionista de Catalunya (Arxiu Nacional de Catalunya) i actualment estem treballant en la seva edició.

<sup>11</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 321-340.

<sup>12</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 48-63.

<sup>13</sup> Alexandre Moret, "Les tombes royales d'Our", *Revue des deux Mondes* 49 (1929), p. 568-589.

Journal, Oxford University Press;<sup>14</sup> *Museum Journal*, (Philadelphie Musée);<sup>15</sup> Mr. Contenau: *Les tombes royales d'Ur et l'histoire des religions: Revue de l'Histoire des Religions*, (Jul-Agost 1928);<sup>16</sup> *Illustrated London News* (29 Janer 29) (falta al Ateneu (3)), 23 juny 1928? (2) p. 11766 – Idem. 19 Febrer 1917? (1) p. 313 – 25 juny 1929 (4).

La estúpida guerra que, per vergonya de la nostra época, deshonrá la Europa durant els “anys de desgracia” de 1914-1918, produí un fet – tal vegada l'únic laudable – que la Arqueologia senyala entre 'ls mes importants pera 'l coneixement dels Anals primitius de la Civilisació y de l'Art. Me refereixo al aconeximent insospitat de la troballa de les tombes reys de la ciutat d'Ur, la patria d'Abraham.<sup>17</sup>

Preguntareu: ¿qué te qué véure la última guerra ab el descubrimet de la necrópolis sumeriana, ó sia, en la terra que la Bíblia anomena Caldea y que 'ls moderns historiadors ne diuen Sumer?

Quan l'exèrcit britànich ocupá la Messopotàmia, durant la guerra mundial, trayéntlo del domini de Turquia, dotá 'l país de camins de ferro, establí llochs d'aprovisionaments y poblá de trevalladors la regió ocupada. Els arqueòlechs anglo-americanos figuravan entre les tropes d'ocupació. En aquestes favorables circumstancies, tan bon punt els fou possible, se dedicaren á excavar els llochs mes indicats de la Messopotamia. Els arqueòlechs de la Universitat de Pennsylvania descombraren el temple de Nippur, que lliurá una considerable partida de tauletes ó plaques d'argila, contenint textos historichs y religiosos.

<sup>14</sup> Casades es referia als informes anuals sobre les excavacions d'Ur publicats per Leonard Woolley a *The Antiquaries Journal* fins a 1929: “Excavations at Ur of the Chaldees”, *The Antiquaries Journal* 3/4 (1923), p. 311-333; “The Excavations at Ur, 1923-1924”, *The Antiquaries Journal* 5/1 (1925), p. 1-20; “The Excavations at Ur, 1924-1925”, *The Antiquaries Journal* 5/4 (1925), p. 347-402; “The Excavations at Ur, 1925-6”, *The Antiquaries Journal* 6/4 (1926), p. 365-401; “The Excavations at Ur, 1926-7”, *The Antiquaries Journal* 7/4 (1927), p. 385-423; “Excavations at Ur, 1927-8”, *The Antiquaries Journal* 8/4 (1928), p. 415-448; “Excavations at Ur, 1928-9”, *The Antiquaries Journal* 9/4 (1929), p. 305-343. Amb tot, cal remarcar que es tracta d'una publicació de la Universitat de Cambridge i no de la d'Oxford, com apuntava Casades.

<sup>15</sup> Els treballs sobre les tombes reials d'Ur publicats a l'esmentada revista són els següents: Leon Legrain, “The Joint Expedition to Ur of the Chaldees”, *The Museum Journal* 16/2 (1925), p. 81-124; Leon Legrain, “Discovery of Royal Tombs at Ur of the Chaldees”, *The Museum Journal* 18/4 (1927), p. 442-444; Leonard Woolley, “The Royal Tombs of Ur of the Chaldees”, *The Museum Journal* 19/1 (1928), p. 5-34; Leonard Woolley, “Ur of the Chaldees: More Royal Tombs”, *The Museum Journal* 20/1 (1929), p. 7-35; Kenneth Graham, “Scientific Notes on the Finds from Ur. I. Restoration of the Silver”, *The Museum Journal* 20/3-4 (1929), p. 246-257; Leon Legrain, “The Boudoir of Queen Shubad”, *The Museum Journal* 20/3-4 (1929), p. 211-245.

<sup>16</sup> Georges Contenau, “Les tombes royales d'Our et l'histoire des religions”, *Revue de l'histoire des religions* 98 (1928), p. 41-55.

<sup>17</sup> Anotació al marge de la quartilla: “Introducció. Campaña d'excavacions a Ur. Influencia de la Guerra Mundial”.



El British Museum, representat per MM. Hall,<sup>18</sup> Thompson<sup>19</sup> y Woolley,<sup>21</sup> dirigí llurs esforços, simultaneament, en los llochs en que existien les tres principals ciutats de la primitiva Caldea (ó Sumeria,): á Eridu, Kish<sup>22</sup> y Ur. Es, principalment, á Mr Woolley á qui devem, despres de vuyt anys de treballs, el descobriment de les tombes y tresors dels reys de la primera dinastia local (la 3<sup>a</sup> de les llistes generals).<sup>23</sup>

La administració del mandat francès á la Syria y del británich a la Palestina y l'Irak ha produït pera l'Arqueologia efectes jamay imaginats, no creyent ningú

<sup>18</sup> Henry Reginald Holland Hall (Roma, 1873 – Londres, 1930). Orientalista i historiador. Conservador del departament d'antiguitats egípcies i assíries del Museu Britànic. Va excavar a diferents jaciments d'Egipte (Deir el-Bahri, Abidos) i Mesopotàmia (Ur, Tell Ubaid). Tot i que sovint se l'ha definit com a egiptòleg, el cert és que els seus treballs abarquen tot el conjunt del Pròxim Orient i la Mediterrània Oriental. Entre les seves obres destaquen *The Oldest Civilization of Greece*, London: D. Nutt, 1901; *Coptic and Greek Texts of the Christian Period in the British Museum*, London: British Museum, 1905; *Murray's Handbook for Egypt and the Sudan*, London: Edward Stanford, 1907; *Catalogue of Egyptian Scarabs in the British Museum*, I, London: British Museum, 1913; *Ancient History of the near East from the earliest Times to the Battle of Salamis*, London: Meuthen, 1913; *Aegean Archaeology*, London, 1915; *Al-'Ubaid* (amb C. L. Woolley, C. J. Gadd i Arthur Keith), Oxford: Oxford University Press, 1927; *Ur Excavations*, 10 vol. (amb C. L. Woolley), London: British Museum & The Museum of the University of Pennsylvania, 1927-1936.

<sup>19</sup> Reginald Campbell Thompson (Kensington, 1876 – Londres, 1941). Assiriòleg. Conservador del Museu Britànic (1899-1905), professor de llengües semítiques a la Universitat de Chicago (1907-1909), investigador i professor d'Assiriologia del Merton College d'Oxford (1923-1941). Tot i que es va dedicar prioritàriament a l'edició de textos cuneïformes, també va dirigir excavacions arqueològiques a Eridu i Nínive. Entre les seves obres destaquen *The devils and evil spirits of Babylonia*, 2 vol., London: Luzac & Co., 1903-1904; *A small handbook to the history and antiquities of Mesopotamia*, Baghdad, 1918; *The epic of Gilgamesh: text, transliteration and notes*, Oxford: Clarendon Press, 1930, a banda de diversos volums de còpies de tauletes publicats dins de la sèrie *Cuneiform Texts*.

<sup>20</sup> Nota al peu de la quartilla: "Veure (1) *Révue des Deux Mondes* = Janer-Febrer 1929 – pls 574 y següent" (Alexandre Moret, "Les tombes royales d'Our", *Revue des deux Mondes* 49 (1929), pp. 568-589).

<sup>21</sup> Charles Leonard Woolley (Upper Clapton, 1880 – Londres, 1960). Arqueòleg. Sota el patrocini del Museu Britànic i l'University Museum de Filadèlfia, excavà, entre d'altres, els jaciments de Karkamiš (1912-1914, 1919-1920), Amarna (1921-1922), Ur (1922-1934) i Tell Ubaid (1923-1924). Entre les seves obres detaquen: *Dead Towns and Living Men*, London: H. Milford, 1920; *Carchemish. Report on the Excavations at Djerabis on Behalf of the British Museum*, vol. 2, *The Town Defences* (amb T. E. Lawrence i P. L. O. Guy), London: British Museum, 1921; *Ur Excavations*, 10 vol. (amb H. H. Hall), London: British Museum & The Museum of the University of Pennsylvania, 1927-1936; *A Forgotten Kingdom*, London: M. Parrish, 1953; *Mesopotamia and the Middle East*, London: Methuen, 1961.

<sup>22</sup> En realitat, el Museu Britànic no patrocinà cap campanya d'excavació a Kiš. Casades probablement es referia a les excavacions que un equip conjunt del Field Museum of Natural History de Chicago i l'Ashmolean Museum d'Oxford, sota la direcció de Stephen Langdon, realitzà a Kiš entre 1923 i 1933 (Stephen Langdon, *Excavations at Kish*, vol. I, 1923-1924, Paris: Geuthner, 1924).

<sup>23</sup> Possible referència a la Llista Reial Sumèria on, efectivament, els reis d'Ur formen la tercera dinastia posterior al Diluvi.

que en aqueixes regions desolades, desde que caygueren en poder dels mahometans, s'hi pogués trovar res que equivalgués á lo descobert á Egipte. Durant la ocupació militar dels aliats s'organisaren metòdicament les excavacions, donant els mes coratjosos resultats. Desde 1922, M. Montet<sup>24</sup> exhumá á Byblos, en la costa mediterranea, les modestes sepultures dels prínceps syríachs del sigle XX<sup>e</sup> abans de J.C., ab les armes y 'ls vasos d'or que s'hi dipositaren, alguns, ab inscripcions.

Es un aconeteixement, donchs, que comparteix ab el descobriment de la tomba de Tutankhamen, la gloria de la conquesta pacífica mes admirable que s'ha produït en el nostre sigle.

Es un capítol nou de la historia mes antiga de la civilització. (Com diu Alexandre Moret,<sup>25</sup> en son estudi publicat en la Révue des Deux Mondes, Janer-Febrer 1929, p. 568 y següents). El descobriment de tombes reyalas, contenint els cossos ó, al menys, llurs restos voltats de tresors d'art, es, per l'Assia anterior, un fet fins aquí sense precedents. Les tombes de Cyro y Darío á Pasargada están buydes desde l'Antigüetat. ¿Ahon son les sepultures d'Assurbanipal, de Salomó, d'Hammurabi, de Gudéa, de Sargon l'Antich? Res n'ha quedat en el lloch de son emplaçament. Els textos no'n parlan. Y, no obstant, l'Egipte 'ns testimonia la importancia que 'ls antichs Orientals donavan á les tombes reyalas; Assiátichs y Egipcis creyan en la vida eterna, que seguia á la existencia terrenal, y era un deure sagrat assegurar la permanencia dels cossos en llur vida infratombal, provehint la casa eterna, aixó es, la tomba, de tot lo que era propi de la dignitat del difunt, y la conservació indefinida. Es per aixó que s'omplian els enterraments dels soberans y dels grans personatges de llurs joyes, armes, vestits, mobles, viandes y totes les riqueses possibles y les maravelles que l'Art era capás de produir.

Les condicions climatològiques y geogràfiques del país dels Faraons fou [sic] part principal pera que tanta riquesa arribés fins á nosaltres, ó sia, la que se salvá de la rapinya dels violadors de les sepultures. A la Messopotamia, á Syria-

<sup>24</sup> Jean Pierre Marie Montet (Villefranche-sur-Saône, 1885 – Paris, 1966). Professor d'Egiptologia a la Universitat d'Estrasburg. Va dirigir missions arqueològiques a Biblos (1921-1924) i Tanis (1929-1940, 1945-1951 i 1955-1956), entre d'altres. Entre les seves obres destaquen *Les Inscriptions hiéroglyphiques et hiératiques du Ouâdi-Hammâmât* (amb Jules Couyat), Le Caire, 1912; *Byblos et l'Égypte*, 2 vol., Paris: Geuthner, 1928-1929; *Les Nouvelles fouilles de Tanis*, Paris: Les Belles lettres, 1933; *La Nécropole royale de Tanis*, 3 vol., Paris, 1947-1960; *Géographie de l'Égypte ancienne*, 2 vol., Paris: Impr. Nationale, 1957-1961; *L'Égypte et la Bible*, Neuchâtel: Delachaux et Niestlé, 1959.

<sup>25</sup> Alexandre Moret (Aix-les-Bains, 1868 – Paris, 1938). Professor d'Egiptologia a la Universitat de Lió (1897-1899) i director de l'École des Hautes Études de Paris (1899-1938). Entre les seves obres destaquen *Rois et dieux d'Égypte*, Paris: Armand Colin, 1908; *Au temps des Pharaons*, Paris: Armand Colin, 1908; *Mystères égyptiens*, Paris: Armand Colin, 1913; *Des clans aux empires* (amb L. Davy), Paris: La Renaissance du livre, 1923; *Le Nil et la civilisation égyptienne*, Paris: La Renaissance du livre, 1926; *Histoire de l'Orient*, 2 vol., Paris: Presses universitaires de France, 1929-1930; *L'Égypte pharaonique*, Paris: Société de l'histoire nationale Plon, 1932.

Palestina, se creya que no s'havia salvat res, ni tombes ni tresors, perquè les planes y valls d'aqueixes regions eran els camins de comunicació dels continents del Mon Antich. Durant sis mil anys les migracions de pobles, afamats y miserables, els bàrbres exèrcits destructors, els bergants y lladres nómades, el temps, l'abandono secular, y, mes modernament, la ignorancia y la dessidia dels Turchs, foren causes mes que suficients pera que no quedés rés de las civilisacions primitives, ara, de bell nou tornades á la llum pera estudi dels sábis y admiració dels moderns.

Les excavacions<sup>26</sup> ja he dit que foren empreses pels anglesos y pels nort-americanos, baix la direcció de M. L. Woolley, seguides ja per M. H. R. Hall, conservador de les antiguetats egípcies y assíries del British Museum, en l'emplament de El-Mughéir, en la Baixa Messopotámia, en el qual lloch existí la antiquíssima ciutat d'Ur, patria d'Abraham, en el vell imperi Caldeu, ó sia, en la regió Sumeriana, de la qual ne fou aquella població una de ses metròpolis mes important. D'ella 'n parla la Biblia.<sup>27</sup> En fa especial menció la Recomanació de l'ànima, que 's creu data del sigle IV de nostra Era, y que 's solia recitar en els ultims moments del traspás vers la eternitat, ab aquestes paraulas:

“Lliuren Senyor l'ànima del vostre servent N.N.  
com lliuráven á Abraham de la ciutat d'Ur dels Caldeus.”

Lo que fins ara s'es descobert a El-Mugheir y á El-Obéid, lloch distant poch kilometres del emplaçament d'Ur, pertany, segons se creu, als anys 3500 á 3100 (?) anys [sic] abans de nostra Era; per tan, corresponen al primer periode històric de Sumeria y al temps de les primeres dinastías d'aquell vellíssim pais, la civilisació del qual es paralela á la del Egipte en tan reculada época.

Els Sumeris<sup>28</sup> constitueixen el poble mes antich de la Baixa Messopotámia, regió que d'ells rebé el nom de Sumeria, en la que hi havia les ciutats de Lagash, Erech ó Uruk, Umma, Ur, Eridu, Larsa, Isin, etc.

Aqueix poble originá la primitiva civilisació babilònica, de la quan deriven totes les de l'Assia anterior.

---

<sup>26</sup> Nota al marge de la quartilla: “Les excavacions”.

<sup>27</sup> Nota al peu de la quartilla on Casades recollia els passatges bíblics on s'esmentava Ur: “Gènesis, Cap XV. v. 28. Patria d'Aran, fill de Taré y germá d'Abraham. Esdras llib. II, c. IX, v. 7”. En realitat, però, les cites correctes són: Gènesis 11: 28 i 31; 15: 7 i Nehemies 9: 7. Al final del plec que conté la present conferència hi ha una darrera quartilla amb més anotacions de Casades sobre aquesta qüestió: “Gènesis / Cap. XI. / 26 Thare complets 70 anys de sa vida, engendrà á Abram... / 27: Thare donchs prengué en sa companyia a Abram son fill... y á Sarai sa nora, esposa de son fill Abram, y 'ls tragué d'Ur dels Caldeus, ab l'ànim de passar á terra de Canaan y arrivaren fins la ciutat de Harán y s'establiren allí. / Any 1921 ab. de J.C.”.

<sup>28</sup> Nota al marge de la quartilla: “Sumeris (Caldeus?)”.

Els Sumeris formen un poble distint dels demés que ocuparen la regió, tenint un llenguatge diferent de les llengües semítiques. L'ur tipus físich es diferencia també dels altres pobles del continent asiàtic contemporanis als mateixos. Tenien el cap rodó (braquicéfals), celles arquejades, grans ulls, nas gros y aguileny, pómulos y llabris molt acusats, d'estatura mes aviat baixa y rabassuts, sentien y practicaven l'Art y eran donats al comerç.

L'origen d'aqueixa gent se creu es el resultat de la barreja d'un element caucàsich, semblant als Elamites, ab els indígenes de la Messopotàmia.

El tipus de les divinitats Sumèries solen tenir el caràcter de deus d'un poble montañench; de manera que pot suposarse que la vida primitiva del mateix, abans d'establirse en la plana mesopotàmica, seria á la montanya, com ho fou la del poble Elamita, segons ho demostra la ceràmica pintada d'aqueixa gent antiquíssima, pròpia, á mes, de tots els pobles que habitaren la gran colina del Irán y del Cáucas.

La data que se senyala de la entrada dels Sumeris á Messopotamia, com la dels Semites, sembla que pot posarse entre 6000 y 5000 anys abans de J.C.

¿Com s'explica aqueixa immigració d'aytals pobles en la regió en que s'establiren definitivament?

Tal vegada, recorda aqueix fet l'emigració dels pobles que en un principi habitaven les zones de les estepes y tambe del Turquestan y de la Aràbia, en la época reculadíssima que 'ls geólechs anomenan postglacial. A les hores, sembla que 'l clima 's feu suportable, produint la dessecació dels deserts, que, fins á les hores, durant les époques glacials, eran regions molt humides á causa de les plujes quasi continues. Aixó fou causa de que 's produissen una flora y una fauna abundantíssimes, á bastament pera facilitar la vida á varis nuclis de població. Empró, quan les condicions climatològiques cambiaren, y, per efecte de la falta d'humitat produida per l'assecament, anaren extingint la vegetació y fauna primitives, els pobles que habitaven aquells llocs, del clima óptimum, se cregueren obligats á cercar la vida á altres llocs mes favorables. D'aquí també el cambi en el modo de viure dels sumeris, que, en el període paleolítich, eran nómadas y cassadors, es dir, no tenian lloch fixe d'estada, cercant els punts a hon la cassa abundava; y en el neolítich se convertiren en pastors y agricultors, establintse en llocs determinats y fundanthi els primers poblats.

La cultura sumeria sembla que pot fixarse en el quint milenari abans de J.C. Sia com se vulga, históricament se afirma la existencia de la dinastia III de Kish, que governá entre 'l 2963 y 2873 ab. de J.C., formada per monarques elamites, de quin allunyat temps se conservan inscripcions. Se coneix el nom del rey Mesilim.<sup>29</sup> De época mes llunyana se parla de soberans anteriors al Diluvi en les

---

<sup>29</sup> Nota al peu de la quartilla: "Massa de pedra ab un lleó heráldich y una inscripció al deu Ningirsu. Primer document escrit de la historia mesopotàmica". Casades es referia al text RIME 1.8.1, una breu

tradicions Sumèries y semítiques y en la Bíblia, indicant tal vegada a alguna de les transformacions geològiques en relació ab les èpoques pluvio-glaciars de que havem fet alusió, de la fi del període paleolítich. Després del Diluvi se parla de les dinasties que formen les primeres pàgines històriques de Sumeria, envollades, empro, en llegendes y mites, com les trovem també á Egipte en les dinasties divines dels seguidors de Orus.

Sia com vulga, fins vers l'any 2.752 ab. de J.C. no 's formá un Estat, comparable ab l'imperi Faraònic, quan el primer rey de la dinastia semítica d'Agadé, Sargón l'antich, governá tota la regió sumèria, iniciant la fusió dels diferents pobles que habitaven en ella. En aquest temps, es possible que Ur fos la capital de la monarquia.

Los primers descobriments se refereixen desde la primera dinastia, que tingué sa cort á Ur, fins á la dinastia d'Agadé,<sup>30</sup> dinastia semítica que succehí a la sumèria (2650 a.J.).

Seguint á Moret en son estudi,<sup>31</sup> donarem una idea de la posició històrica de Ur, la antiquíssima ciutat ressucitada, y ab lo qual se precisarà l'interés de les troballes en ella fetes. Aquestes tingueren lloch en la històrica regió de la Mesopotàmia, a la vora dreta del Eufrates, no gaire lluny de sa desembocadura en el Golf Persich. La plana (avuy pantanosa y deserta, y antiguament fertillíssima, y que, segons la tradició, en ella existí el Paradís terrenal y 'l lloch de naxensa de la espècie humana, y poblada ab excés motivá la dispersió de la gent al peu de la torre de Babel),<sup>32</sup> apareix sembrada de tells, ó sian uns puigs plens d'herva y de perfils acusats. Damunt la terra superficial sobressurten, sá y enllá, panys de muralles, grans munts de trossos d'argila, pisos arruinats de grans torres rectangulars, agombolaments informes de desferres y brossa, tot amuntegat. Son els restos de les ciutats il·lustres en la Història y de les quals en parlan els Profetes de la Antiga Lley. Son lo que ha sobreviscut á la destrucció. Babilònia, Kish, Nippur, Lagash, Uruk, fites grandioses de la deserta plana, solcada de canals, que comprimeixen els brassos poderosos del Tigris al Est y del Eufrates á l'oest. En

---

inscripció reial realitzada sobre un cap de maça trobat a Tello (antiga Girsu). No es tracta, ni molt menys, del primer document escrit de la història de Mesopotàmia.

<sup>30</sup> Nota al peu de la quartilla: "La denominació geogràfica de Caldea es substituïda, avuy, per la regió Sumer, y á sos habitants se'ls anomena Sumerians, com ells mateixos aixís se califiquen".

<sup>31</sup> Alexandre Moret, "Les tombes royales d'Our", *Revue des deux Mondes* 49 (1929), p. 568-589.

<sup>32</sup> Nota al revers de la quartilla: "Consulteu la magnífica Bíblia publicada pels P.P. Benedictins de Montserrat, escrita per Dom Ubach ab els albums de la Bíblia Il·lustrada". Pel que fa a l'Antic Testament, en el moment en què Casades dictà les seves conferències sobre les tombes reials d'Ur només s'havien publicat els següents volums de la Bíblia de Montserrat: Gènesi (1926), Èxode i Levític (1927), Nombres i Deuteronomi (1928), així com el volum d'il·lustració de Gènesi (1929), tots ells a càrrec de Bonaventura Ubach.

el flanch dret d'aqueix històric riu s'alsan els vestigis d'Eridu y Ur (Tell-el-Mugheir), no lluny del desert de Syria.

Abans de la guerra mundial (que, com havem dit, ha fet possible als arqueòlegs anglesos, francesos y nortamericans treballar en aqueixa regió, que la indiferència dels turcs feu inhabitable) eran els bergants nomadas els veritables amos de la regió del Irak, y aquests robavan y maltractavan els sabis europeus, que s'atreuian á fer la competència als indígenes recercadors de tressors. L'abnegació y heroisme d'aquells es sols comparable ab la dels heróichs missioners catòlics. Allunyats del mon civilisat, les dificultats quasi insuperables pera arriuar als llocs d'investigació, la falta de carreteres y medis de transport, la penúria de la ma d'obra, la desgracia d'un terreno malsá, desert, pútrit, les bèsties danyines, la malària, les febres, la incertesa en poderse provehir de queviures y d'instalació, el calor insufrible de dies, les humitats de nits, els perills dels lladres, y tot acompanyat de mitjans poch considerables, n'hi ha prou pera

admirar y venerar, com màrtres de la Ciència, als Botta,<sup>33</sup> Place,<sup>34</sup> Fresnel,<sup>35</sup> Oppert,<sup>36</sup> Loftus,<sup>37</sup> Taylor,<sup>38</sup> etc.<sup>39</sup>

La obra d'aqueixos homes admirables comensà en 1842; el primer fou Botta, qui descobrí Khorsabad y Kalah, á la Assíria; segueixen (1851-55), Place, Fresnel i Oppert, que trovaren les estatués y relleus colossals<sup>40</sup> dels palaus assyris. Desde les hores, en intervals mes ó menys llarchs, la Messopotamia, com ho fou l'Egipte, se convertí en el gran obrador de la Arqueologia.

Encara les aygues del Eufrates guardan, tal vegada, els exemplars descoberts en les ruines d'Uruk, Bassorah y Ur, consistents en plaquetes d'argila ab inscripcions cuneiformes y grans peçes recullides á Assiria, tot lo qual els nomadas robaren á la expedició científica d'Oppert, enfonsant al riu la mitat del petit estol.<sup>41</sup>

<sup>33</sup> Paul-Émile Botta (Torí, 1802 – Achères, 1879). Diplomàtic i arqueòleg. Mentres exercia com a cònsul a Mosul va excavar a Kuyunyk (1842) i Khorsabad (1843-1844), on va localitzar les restes del palau de Sargon II. Entre les seves obres destaquen *Monument de Ninive découvert et décrit par M. P. E. Botta, mesuré et dessiné par M. E. Flandin*, 5 vol. (amb E. N. Flandin), Paris: Imprimerie nationale, 1846-1850; *Inscriptions découvertes à Khorsabad*, Paris, 1848; *Lettres de Botta sur ses découvertes à Khorsabad pres de Ninive*, Paris, 1945.

<sup>34</sup> Victor Place (Corbeil, 1818 – Túngujei, 1875). Diplomàtic i arqueòleg. Mentres exercia com a cònsul a Mosul va reprendre els treballs iniciats per Botta a Khorsabad (1852-1854). Va publicar el resultat de les seves excavacions a *Ninive et l'Assyrie*, 3 vol., Paris: Imprimerie impériale, 1867-1870.

<sup>35</sup> Fulgence Fresnel (Mathieu, 1795 – Bagdad, 1855). Diplomàtic i orientalista. Va dirigir la denominada “expedició científica i artística de Mesopotàmia i Mèdia”, juntament amb Félix Thomas i Jules Oppert. Els resultats d'aquella expedició es van publicar a *Expédition scientifique en Mésopotamie, exécutée par ordre du Gouvernement, de 1851 à 1854*, 2 vol. (amb F. Thomas i J. Oppert), Paris, 1859-1863.

<sup>36</sup> Jules Oppert (Hamburg, 1825 – Paris, 1905). Assiriòleg. Fou un dels artífexs, al costat d'Eward Hincks i Henry Rawlinson, del desxiframent de l'escriptura cuneiforme mesopotàmica. També va formar part de l'anomenada “expedició científica i artística de Mesopotàmia i Mèdia”. Entre les seves obres destaquen *Expédition scientifique en Mésopotamie, exécutée par ordre du Gouvernement, de 1851 à 1854*, 2 vol. (amb F. Fresnel i F. Thomas), Paris, 1859-1863; *Eléments de la grammaire assyrienne*, Paris: Imprimerie impériale, 1860.

<sup>37</sup> William Kennett Loftus (Linton, 1821 – Oceà Índic, 1858). Arqueòleg i geòleg. Malgrat la seva mort prematura, durant els primers anys de la dècada de 1850 va portar a terme una intensa activitat arqueològica a Mesopotàmia, destacant sobretot el seu treball a Uruk. Entre les seves obres destaca *Travels and Researches in Chaldaea and Susiana*, New York: Robert Carter & Brothers, 1857.

<sup>38</sup> John George Taylor (?-?). Diplomàtic i arqueòleg. Per encàrrec del Museu Britànic va portar a terme excavacions arqueològiques a importants jaciments de la Baixa Mesopotàmia, com la mateixa Ur, Eridu i Tell el Lahm, entre d'altres. Va publicar el resultat de les seves excavacions a Ur i Eridu als següents articles: “Notes on the Ruins of Muqeyer”, *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 15 (1855), p. 260-276; “Notes on Abu Shahrein and Tel el Lahm”, *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 15 (1855), p. 404-415.

<sup>39</sup> Nota al marge de la quartilla: “Primers investigadors”.

<sup>40</sup> Nota al marge de la quartilla: “Toros antropomorfs”.

<sup>41</sup> Casades es refereix a l'enfonsament de les embarcacions franceses que transportaven 235 capsos plenes de material arqueològic, sobretot procedent de Khorsabad. L'enfonsament va tenir lloc el 21

Aqueix fracàs desencorató als sabis arqueòlegs; y Alemanya, en els temps anteriors a la Guerra, feu madurar el plan de seguir en millors condicions els treballs de la explotació arqueològica del país, contribuint-hi la construcció del carril que uneix Brusse, Bagdad y Bassorah.

Les ciutats exhumades foren: Boghaz-Keui, que guardava 'ls arxius del abans misteriós poble Hetheu, ó dels Hititas; Assur, la capital religiosa y política d'Assyria; Babilonia, la metròpoli dels imperis semítichs. Desde 1899 se descobriren els recintes grandiosos, els temples grahonats, els palaus de la Babilonia del temps d'Hammurabi, vers el 2000 ab. de J.C., que restaurá Nabucodonosor y que conquistaren Cyro y Alexandre.

No es nostre objecte seguir la relació dels descobriments fets en la passada centúria, en la regió Elamita, en 1884-85; les descobertes de M. y M<sup>me</sup> Dieulafoy<sup>42</sup> en els palaus dels reys persas Acheménidas, y les de Morgan<sup>43</sup> a Susa, qui hi desenterrá cinch épocas de civilització, com altre Schliemann<sup>44</sup> a Ilión (del 5000 anys ab. de J.C.)

Aqueixos maravellosos descobriments de Morgan induïren als arqueòlegs orientalistes a seguir la tasca difícilíssima d'investigar en la regió dels Sumerians

---

de maig de 1855 a la regió d'al-Qurnah, i es va produir com a conseqüència de l'atac de beduïns armats. Sobre aquest episodi vegeu, per exemple, Mogens Trolle Larsen, *The Conquest of Assyria. Excavations in an antique land, 1840-1860*, London: Routledge, 1996, p. 344s.

<sup>42</sup> Marcel-Auguste Dieulafoy (Tolosa, 1844 – París, 1920). Enginyer i arqueòleg. Per encàrrec del Museu del Louvre, i amb la col·laboració de la seva dona, l'arqueòloga, periodista i novel·lista Jane Henriette Magre Dieulafoy (Tolosa, 1851 – Alta Garona, 1916), va excavar a Susa entre 1884 i 1886. Entre les seves obres destaquen *L'art antique de la Perse*, 5 vol., París: Librairie centrale d'architecture, 1884-1889; *L'Acropole de Suse d'après les fouilles exécutées en 1884, 1885, 1886 sous les auspices de Musée du Louvre*, París: Hachette, 1893. Per la seva banda, entre les obres de Jane Dieulafoy destaquen *La Perse, la Chaldée et la Susiane, 1881-1882*, París: Hachette, 1887; *À Suse, journal des fouilles*, París: Hachette, 1888.

<sup>43</sup> Jacques Jean-Marie de Morgan (Huisseau-sur-Cosson, 1857 – Marsella, 1924). Arqueòleg, geòleg i enginyer. Director del Servei d'Antiguitats d'Egipte (1892-1897). Al país del Nil va excavar, entre d'altres, a les piràmides de Dahshur, la tomba de Neithotep a Nagada, la mastaba de Mereruka a Saqqara i el temple de Kom Ombo. Entre 1897 i 1912 va treballar a Pèrsia, especialment a l'acròpoli de Susa, on va trobar, entre d'altres, l'estela de Naram-Sîn i el codi de Hammurabi. Entre les seves obres destaquen *Catalogue des monuments et inscriptions de l'Égypte antique*, 3 vol., Viena: Adolf Holzhausen, 1894-1909; *Fouilles à Dahchour*, 2 vol., Viena: Adolf Holzhausen, 1895-1903; *Recherches sur les origines de l'Égypte*, 2 vol., París: Ernest Leroux, 1896-1897; *Mission scientifique en Perse*, 5 vol., París: Ernest Leroux, 1895-1904; *Histoire et travaux de la délégation en Perse du Ministère de l'Instruction Publique, 1897 à 1905*, París: Ernest Leroux, 1905; *La Préhistoire orientale*, 3 vol., París: Paul Geuthner, 1929.

<sup>44</sup> Heinrich Schliemann (Neubukow, 1822 – Nàpols, 1890). Empresari i arqueòleg. Dedicà bona part de la seva fortuna personal a l'arqueologia. Va excavar a Troia (1870-1890), Micenes (1876), Orcomen (1880) i Tirint (1884-1885). Entre les seves obres destaquen *Ithaka, der Peloponnes und Troja*, Leipzig: Comissions Verlag von Giesecke & Devrient, 1869; *Troy and its remains*, London: John Murray, 1875; *Mycenae*, London: John Murray, 1878; *Ilios*, London: John Murray, 1881; *Troja*, London: John Murray, 1884; *Tiryns*, Nova York, 1885.



els orígens de la civilització d'aquell país, que 's manifestá de mes de 4000 anys d'existència abans de nostra Era. Fou Mr. E. de Sarzec<sup>45</sup> qui feu les primeres excavacions, en l'any 1877, en l'emplament de la primera ciutat sumeriana á les hores coneguda y la mes important, abans dels descobriments d'Ur. Fou á Tello (en Sumeria Shirpurla, y en semítich Lagash,)<sup>46</sup> ahon hi descobri 'ls primers habitants Sumerians. Veus aquí com descriu, l'Autor que traduím, á dit poble, que apareix per primera vegada á dita ciutat: "Segons els esquelets y les estàtues, els sumerians son montanyenchs rabassuts, de cap rodó y perfil enérgich, procedents, sembla, de l'Arménia; se 'ls considera tossuts, industriosos, agricultors experts, bons manyans, consumats metalúrgichs, manobres hábils, excelents treballadors de la pedra y sobre tot de l'argila, sobressortint en la fabricació dels mahóns, arquitectes plens d'inventiva, soldats entrenats en tota mena de maniobres en apretada formació, navegants ardits; en l'ordre social, bons calculadors y comerciants genials, administradors metódichs; en l'ordre intel·lectual, artistes observadors y dotats d'imaginació; teólechs subtils. En un mot, foren un gran poble; ells crearen, en fi, una escriptura, la cuneiforme, condició de ràpits progressos, vehícul, á través de l'Assia anterior, de llur influència civilisadora, que 'ls Semites reculliren afanyosos y saberen ampliar".<sup>47</sup>

Aquest paregírich dels Sumerians explica 'l que la civilització aparegués en aqueix poble en els primers albors de la Historia, sostenintse avuy que, en cultura, s'avansaren als Egipcis, y que aquestos aprengueren dels Sumerians les primeres nocions de la Civilització!

Determinem, seguint al Autor, l'emplament d'Ur. Abans del 1919 el lloch ahon existí aqueixa ciutat era un monticul ó puig format de desferres, de la llargada d'un kilometre per 500 metres d'amplada. Els dos terços d'aquest quadrilater estan avuy netejats. L'aviació britànica, en 1927, obtingué fotografies aèries, revelant clarament el plan de la ciutat. El perímetre rectangular está cenyit per una groixuda muralla de mahó. Tot el nord de la ciutat está ocupat per temples. Ur es la ciutat de la Lluna, ó sia del Deu-Lluna, la divinitat suprema adorada pels nómadas del desert proper; son quart creixent guia les caravanes en les marxes

---

<sup>45</sup> Charles Ernest Chocquin de Sarzec (Rennes, 1832 – Poitiers, 1901). Diplomàtic i arqueòleg. Va exercir els càrrecs de vicecònsol a Basora i cònsol a Bagdad, entre d'altres. Entre 1877 i 1900 va excavar a Tello, l'antiga ciutat de Girsu, on va treure a la llum per primera vegada les restes materials de la cultura sumèria. Entre les seves obres destaca *Découvertes en Chaldée*, 2 vol., París: Ernest Leroux, 1884-1912 (amb L. Heuzey).

<sup>46</sup> La lectura correcta dels signes šir-bur-la és Lagaš, pel que no és certa la distinció entre un topònim sumeri i un d'accadi que apuntava Casades, seguint a Moret. D'altra banda el jaciment de Tello correspon en realitat a l'antiga ciutat de Girsu, i no pas a Lagaš, que està situada a l'actual al-Hiba (Roger J. Matthews, "Girsu and Lagash", a Eric M. Meyers (ed.), *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, 2, New York / London: Oxford University Press, 1997, p. 406-409).

<sup>47</sup> Alexandre Moret, "Les tombes royales d'Our", *Revue des deux Mondes* 49 (1929), p. 574.

nocturnes á través del mar de sorra. La lluna fou á Ur el deu Sin, adorada especialment com Lluna-Nova, baix la forma de mitja-lluna, y 'l nom Nannar. La muller d'aqueix Deu llunar es la deesa Ningal, llurs fills son el Sol Shamash y 'l planeta Ishtar (Venus). La representació de la mitja-lluna 's representa sovint á Ur en els adornos y en la decoració de les tombes.

El temple en el qual s'adorava el deu-lluna, dit, com sabeu, Ziggurat ó Siquqrrat, era una torre rectangular, de 65<sup>m</sup> x 43<sup>m</sup> á la base, en quatre pisos, en disminució successiva, pintats de blanch, negre y vermell y coronada per una cambra de mahons esmaltats blaus, en la qual hi havia el llit nupcial de Nannar y de Ningal. La capella adossada á la torre y els immensos temples particulars de Sin, de Nannar y de Ningal, extenen, en una llargada de 400 metres, llurs pórtichs (de columnes de pedra, de fusta y de coure, incrustades de mosáichs), llurs santuaris y magatzems. Un rich material epigráfic, alguns baixos relleus y una hermosa estela esculpida (Estela de Merodach-adanaklu, 1110 a JC),<sup>48</sup> testimonían que aqueixes construccions, sovint restaurades en el curs de la història, datan de la III<sup>a</sup> dinastia d'Ur, (2674-2358); sos reys, Ur-Engur, Dungi y Bur-Sin,<sup>49</sup> que s'anomenan "Soberans de les quatre parts dels mon", dominaren l'Orient, desde 'l Golf Pérsich al Mediterrani, y feren refflorir, despres del imperi semita de Sargon y Naramsin (dinastia d'Agadé, 2845-2646), la civilisació sumeriana, oprimida per els invasors. Les excavacions de 1927 han confirmat la existencia, coneguda ja per les inscripcions, de temples y palaus, llur nombre y llur nom. Avuy res ne queda de les riqueses que contenían.

Un edifici molt mes antich que 'ls esmentats, á 8 kilometres al nord d'Ur, fou descobert, senyalat per un petit montícul de desferres de 50 m. de llarch per 7 d'alt, anomenat Tell El-Obeid. Era un temple sumeriá antich, construït de grans mahons, rectangulars ó pla-convexes. S'hi trová una decoració de metall sorprenent, que consistia en una gran placa de coure, de 2m. 44 per 1m. 07, en la qual s'hi destaca en alt relleu un águila ab cap de lleó, representant Imgig,<sup>50</sup> l'ausell mítich del deu Ningirsu, patró de Lagash. Está fixat en la part de darrera de dos cervos que 's tomban d'esquena, els caps dels quals, d'hermosa brancada de banyes, ressurten vigorosament. Aqueixos motius plástichs son freqüents á Susa y á Lagash-Tello, empró, es la primera vegada que á Orient apareix un plafó

<sup>48</sup> Casades tal vegada es referia a una inscripció del rei Marduk-nādin-ahhē trobada per Woolley a Ur, on es commemorava la restauració del temple de la ciutat anomenat Eganunmah (RIMB 2.6.1). Amb tot, també és possible que al·ludís a algun dels *kudurru* datats durant el regnat de Marduk-nādin-ahhē (vegeu Susanne Paulus, *Die babylonischen Kudurru-Inschriften von der kassitischen bis zur frühneubabylonischen Zeit*, Münster: Ugarit Verlag, 2014, p. 533s.).

<sup>49</sup> Casades donava les lectures antigues dels noms d'Ur-Namma, Šulgi i Amar-Suen que, juntament amb Šu-Suen i Ibbi-Suen, conformen la Tercera Dinastia d'Ur.

<sup>50</sup> Casades es referia a la figura mitològica d'Imdugud (Anzû en accadi). La peça que descrivia es troba actualment dipositada al Museu Britànic (BM 114308).

de coure d'una dimensió tan gran. La data d'aquest exemplar es la del temps en que Lagash y son deu dominavan la regió d'Ur.

Encara son mes antigues dues testes de lleó, en lámínes de coure damunt d'una "anima" de fusta betumada; una testa de toro de coure, ab les banyes d'or, caps de lleó, de coure, ab les goles amenassants, els ulls incrustats de jaspi roig (iris) damunt una cornea esclerótica blanca (de conxa), dents de silex blanch, la llengua de jaspi roig. Dos pilons de coure ab ab [sic] l'"anima" de fusta, y dos altres incrustats de fragments de calissa blanca y asfalt, negre y blanch, ens mostran una antiquíssima aplicació d'aqueix art del mosaich. Cal afegirhi una estatua d'home arrupit, els braços crehuats, cara (grassa), cap de Sumeriá ab els trets acusats, d'un estil arcaíssim. El nom d'aqueix personatge damunt del tors, escrit en caràcters linears, tals com els que 's coneixen en les rajoles de Lagash, del temps d'Urnina,<sup>51</sup> vers el 3000. Adornos en Lápis-lazuli, vasos d'alabastre traslúcit, una ceramica contemporánea de Susa II (del any 4000), precisan aquesta data aproximada. En un vas de pedra, en una perla d'or y en un mahó s'hi llegeix el nom del constructor probable del edifici: "A-anipada, rey d'Ur", fill d'un Mesh-an-ni-pada, que les llistes dinástiques mencionan com fundador de la 1<sup>a</sup> dinastia d'Ur (Tercera de la llista general).<sup>52</sup>

Veus aquí aqueixa dinastia, tinguda fins aquí per mítica, que entra á la Historia, y que proporciona la data (vers 3100 segons sembla) d'una civilització arcaica, de la qual Mr. Woolley exhuma 'ls exemplars mes notables en la necrópolis d'Ur.

Desde 1877 (en que Sarzec fou el primer en excavar les ruines de Tello, ciutat sumeriana), han seguit els treballs dels arqueòlechs; empró, fins el 1922 no han tingut les troballes fetes la importancia de les actuals. La novetat principal dels descobriments de Woolley ha consistit en la insospitada presencia de un nombre de restos que demostren que en la Sumeria, primitivament, hi tenien lloch els sacrificis humans, que acompanyaven les cerimónies fúnebres en la inhumació de sos reys ó personatges de gran importancia, segons han revelat, especialment, cinch de les tombes explorades, situades damunt de las sepultures reals, les quals, com que no presentan cap mostra de riquesa, podrián atribuirse á servidors dels reys ó á individus d'humil condició. Consisteixen aqueixos enterraments en una fossa recuberta per trossos d'estora, ó per una mena de tina ó gerra de terrissa, posada de boca terrosa damunt del cadávre, com una campana. A son vol, hi havían escampades les ofrenes funeráries, consistents en vaixel·la ordinaria

---

<sup>51</sup> Lectura antiga del nom d'Ur-Nanše (ca. 2500-2450 a.n.e.), rei de Lagaš.

<sup>52</sup> Efectivament, són tres les inscripcions d'A-Ane-pada que commemoren la restauració del temple d'Ubaid, dedicat a la deesa Ninhursag (RIME 1.13.6.3-5). Tot i que es desconeix quan es va crear el temple, sembla clar que A-Ane-pada el va reconstruir i no pas fundar (Augusta McMahon, "Ubaid, Tall al-", *Reallexikon der Assyriologie* 14 (2014), p. 260).

destinada a contenir viandes pera l'aliment del mort en l'altra vida, objectes de tocador, com revelan les petxines que havian contingut perfums y unguents d'olor, segurament, lo qual indica que 'ls sumerians, com els egipcis, creyen en la immortalitat de l'anima y la consegüent existencia en l'altre mon.

El tipo mes comú de la sepultura sumeriana consisteix, com he dit, en una fossa. Els cadàvres de la gent pobre eran posats senzillament a terra, y 'ls de majors medis se 'ls embolicava en un tros d'estora, d'espart (?), ó bé eran amortallats en una mena de fèfetre, fet de jonchs, com nostres cistells ó coves y, de vegades, les parets de la fossa estavan tapissades d'estora.

La coincidencia de trovarse en les tombes sumerianes viandes, joyes, etc. y barquetes, com de juguina, igualment que en els enterraments d'Egipte, ha fet suposar a molts arqueòlegs que la civilització asiàtica fou la mare de la egípcia, y son origen. Es dir, que la cultura sumeriana fou anterior a la d'Egipte y, per tan, que aquest es deutor als Sumerians de les primeres ensenyances de la civilització.

En Arqueologia hi han també modes, com en els vestits; y la moda d'última hora consisteix en negar a la terra que fecondisa 'l Nil, el bressol de la cultura humana, posant son primitiu origen al Sud de la Messopotàmia, vers el golf pèrsich, desde quina regió s'expandi la humanitat que havia de possehir y dominar el mon. La dispersió dels homes desde la torre de Babel de que 'ns parlà 'l Genesis, y les recents troballes poden esser el fonament d'aqueixa opinió sobre 'l lloch de partida de la cultura primitiva.

Contrastan, com es natural, ab la sencillesa y pobresa d'aqueixos enterraments, les tombes reyls y principesques. Consisteixen en unes grans fosses vuydades en el terrer, presentant les parets atalussades, y de la profunditat de 6 a 10 metres, ab una amplada de 6 a 9 metres, comunicantse aqueixes grans cambres sepulcralis ab el terrer exterior per medi d'una rampa en pendent suau;<sup>53</sup> disposició que tambe s'es trobada en alguns enterraments del antich Egipte, y que sol esser característica d'alguns enterraments d'altres pobles en el període prehistòrich.

En aqueixos enterraments reyls la abundancia y riquesa dels objectes votius y ofrenes es considerable. En ells s'hi confirma la pràctica dels sacrificis humans, com rito funerari dels personatges principals. Eran verdaderes hecatombes, y les víctimes inmolades a honra del difunt (als Manes del mort), eran de tots els qui formavan la cort reyal, ab son acompanyament y ses riqueses, aixó es: persones, besties y mobles, sense distinció de sexe, categories ni válua material. En una tomba reyal s'hi trovaren un gran nombre d'objectes d'or, plata, lapis-lázuli, cornalina, vaixela preciosa, armes, adornos pel cap, preciosíssim tot aqueix mobiliari fúnebre, y juntament ab els cadàvres de les dones y servidors del rey, en nombre d'una sexantena. Entre aqueixos richs enterraments s'esmenta 'l de

---

<sup>53</sup> Anotació suprimida al marge de la quartilla: "Plan de tomba real".

Meskalamdug (que vol dir “el bon heroi del país”),<sup>54</sup> personatge indubtablement principalíssim de la Cort.

La tomba que 's creu mes antiga de les fins ara descobertes per Mr Woolley es la dita del “Estandart”, (ó senyera).<sup>55</sup> Tota l'àrea d'aqueixa sepultura está ocupada per la cripta, dividida en tres cambres contigues, y en les quals s'hi trovaren varis cadávres, haventhi d'altres al peu de la rampa que conduía antiguament al exterior.

Com en les demés tombes, aquesta estava plena d'ofrenes funeràries consistents en vaixela, armes, un ou d'avestrús incrustat d'or, un altre de plata, y el curiós monument anomenat l'“estandar” o senyera, que ha donat nom á la tomba. Ja direm despres en qué consisteix aqueix exemplar. Com sol succehir en totes les sepultures de la antigüetat, aquesta fou violada pels lladres ó buscadors de tresors (qui sab quan!), lamentable fet que ha privat de tantes riqueses arqueològichs [sic] y artístiques.

Una de les tombes mes interessants que ha pogut ésser estudiada ab esment es la anomenada “del Rey”.<sup>56</sup> La abundancia d'ofrenes y sacrificats es tan considerable, que quasi tota l'àrea que ocupa n'está plena de gom á gom.<sup>57</sup> En una fossa, ab volta feta de mahó, contenia antiguament les despulles mortals d'un Rey. Se creu que aquesta sepultura sigué violada en part, quan se feren les obres de la tomba superior. No obstant la profanació, encara 's pogueren trovar un nombre considerable d'objectes preciosos. Empró, lo que mes cridá l'esment dels investigadors moderns fou la trovalla de setanta cadávres, segurament víctimes sacrificadas á honor del Rey, suprem homenatge á la Realesa, donchs es de creure que aqueixos cossos inhumats foren dels guardies de corps, ó dels cortesans, servidors, funcionaris del palau, dones del harem, etc. La distribució ordenada d'aqueixos cadávres dona á entendre llur categoria, donchs que 'ls cossos dels guardies se trovaren aprop de la entrada de la tomba, y 'ls dels altres personatges, arrenjarats tot lo llarch dels murs de la cripta, com en ordre de parada.

Puja l'interés, en el sentit arqueològich, la trovalla dels restos de dos carros de quatre rodes, y 'ls esquelets de sis bous que 'l tiravan. Es un descobriment interessantíssim, per quan l'Egipte no ha revelat, fins avuy, la existencia de semblant exemplar, y es precis venir á époques relativament baixes pera trovar vehicles com el suara descobert en la tomba reyal d'Ur.

Entre les ofrenes funeràries se senyalan, per sa raresa y válua, un joch de marqueteria, un vaixell de plata, un fragment que sembla d'un escut, l'adorno terminal d'una arpa, etc., etc. (Detallarem despres aqueixes trovalles).

---

<sup>54</sup> RIME 1.3.7.1.

<sup>55</sup> PG 779.

<sup>56</sup> PG 789.

<sup>57</sup> Anotació al marge de la quartilla: “Plánol”.

Una de les altres tombes explorades es la que s'anomenat [sic] de la Reyna.<sup>58</sup> L'àrea de la fossa està situada immediatament damunt de la tomba del Rey. A un extrem, la cripta fou edificada de manera que estés en un mateix plan y al costat de la del Rey. Per sort, aqueixa sepultura de la Reyna no fou profanada, per tan, conserva en sa integritat les riqueses que hi foren dipositades quan en ella s'hi inhumá 'l cos reyal. Son aqueixes innombrables, y consisteixen en una munió d'adornos personals, vaixel·la preciosa, joyes riquíssimes, exemplars únichs, entre ells el carro de la Reyna, ab la particularitat de que aqueix carruatge presenta la forma de trineu, o sia, sense rodes. Una altra coincidència ab la costum egípcia de portar els cadávres pera inhumar per medi de dit vehicle, el qual apareix figurat, com signe d'escriptura sumeriana encara geroglífica, en una antiquíssima plaqueta, del temps que no 's coneixian les rodes de carro. Junt ab aytal moble s'hi trovaren els animals, que hi eren junyits pera arrastrarlo. El nombre de víctimes sacrificades no era inferior al d'altres tombes. Entre les ofrenes dipositades en aqueixa tomba, dita de la Reyna, se senyalan copes d'alabastre ó d'onyx translúcid, d'obsidiana (aquesta mena de vidre volcánich tan escás), vaixel·la de plata, vaixel·la d'or, apilotats els exemplars per categories, els uns dintre dels altres; vasos de libacions, tubos d'or y de plata pera beure charrupant; agulles d'or ab el cap de lápiz-lázuli, collars de grans d'or, de cornalina y de lápiz, cadenes d'or del tipo columna, com se fan encara avuy, diadema ó cinturó, en un qual, damunt d'un rét fet de perles de lápiz, s'hi destacan ramells d'or ab fruytes fetes de pedres rares; amulets d'or figurant bóchs (ó matxos cabrons) y bous, cilindres pera segellar les taulettes ó plaques d'argila (que á les hores servian com despres el papirus, el pergami y 'l paper), en quals objectes hi figuren escenes de banquet, els personatges bebent aixecant la tassa ó xarrupant la beguda.

Mes endavant, al parlar de la orfeveria sumeriana, donarem compte de la troballada d'un meravellós y extrany adorno pel cap, d'un interés excepcional.

Una altra tomba descoberta per M. Woolley, y per aquest anomenada el "Pou de la Mort",<sup>59</sup> contenia setanta quatre cadávres, disposats en váries capes ó sostres. Ab aqueixa "població macábre" s'hi trovaren un abundant mobiliari fúnebre consistent en vasos, estatuetes de váries materies precioses, arpes d'un trevall admirable, etc.

La major part d'aqueixes tombes res tenen de semblants ab ses contemporánees d'Egipte, donchs recordareu que en la terra dels Faraons, els monuments reyls de les dinasties del Imperi Antich eran en forma de piràmides, y 'ls dels alts personatges de la Cort tenían l'aspecte de piràmides truncades, dites per la gent del país, mastabes. Els enterraments sumerians son buydats, excavats, oberts, en la mateixa terra y, despres de celebrades les cerimonies del enterrament,

<sup>58</sup> PG 800.

<sup>59</sup> PG 1237.

terraplenades, havent, ademés, estat tapissades ab estores en una reduida alsada, desde 'l fondo de la fossa, de manera que, en certs casos, dites estores, exteses damunt de les ofrenes, les han, encara que poch, protegides de la pressió ó pes de les terres que s'hi posá al damunt.

Contrariament ab lo que, per sort, succeheix á Egipte, ahon la sequedat de la terra ha preservat de la destrucció la major part dels objectes dipositats en les tombes, fins aquells materials tan delicats com la fusta y les robes (recordeu, sino, lo que s'ha trovat intacte en la tomba de Tutank-amen), tot lo contrari passa en la terra patria del patriarca Abraham.

El terror ahon s'assenta la ciutat d'Ur es rich en sals y ple d'humitats, elements destructors mes que la ma barruera de la "bestia" humana, donchs que l'acció d'aquells es continua y efectiva, sense contrast, sino s'hi acut ab medis adequats. Aquesta circumstancia desfavorable ha produit el que 'ls objectes descoberts se'n falta molt pera que 's trovin intactes. Tot lo que era naturalment corruptible, ja fa temps que ha desaparegut. Alguns exemplars, al esmicolarse, sovint han deixat rastres que permeten una entretenguda y pacientíssima reconstrucció. Es la obra benedictina de Mr. Woolley. Aquest ha pogut pendre mides, referles y intentar restauracions que 's poden considerar com exactes. Com exemple de la penosa tasca que ha fet dit arqueólech, cita Mr. G. Contenau<sup>60</sup> com ha pogut aquell restituir els carros del Rey, tirat per bous, ó 'l trineu de la Reyna.<sup>61</sup>

En molts cassos, la ofrena, ó sia, l'objecte depositat á la tomba, convertit en pols, deixá un buyt, com una imprompte al cor de la terra apilotada al vol del enterrament. Omplint de certa cantitat de guix aqueix buyt, á modo de motllo, s'ha pogut restituir l'objecte tal com era abans, fixant, al mateix temps, á sa superfície son revestiment metálich ó ses incrustacions. Quan se tractá de vestigis d'esquelets esclafats, aplanats per el pes de les terres y mitx absorbits per elles, Mr. Woolley prengué la precaució d'injectar de parafina tots aqueixos restos, de manera que quedés endurida la terra á son vol, procediment que ha conservat tan preciosos vestigis, permetentli aixecar com una sola pessa aqueixa capa de terra superficial, endurida, y en la qual els fragments de la ossamenta quedan

---

<sup>60</sup> Georges Contenau (Laon, 1877 – Paris, 1964). Metge, arqueòleg i assiriòleg. Conservador del Departament d'Antiguitats Orientals del Museu del Louvre i professor d'assiriologia de la Universitat de Brusel·les. Va excavar, entre d'altres, a Sidon, Nahavand, Kaschan i Susa. Entre les seves obres destaquen *La civilisation assyro-babylonienne*, Paris: Payot, 1922; *La civilisation phénicienne*, Paris: Payot, 1926; *Manuel d'archéologie orientale*, 4 vol., Paris: Picard, 1927-1947; *L'Art de l'Asie occidentale ancienne*, Paris: G. Van Oest, 1928; *Les civilisations des Hittites et des Hurrites du Mitanni*, Paris: Payot, 1934; *La civilisation d'Assur et de Babylonie*, Paris: Payot, 1937; *La médecine en Assyrie et en Babylonie*, Paris: Maloine, 1937; *La magie chez les Assyriens et les Babyloniens*, Paris: Payot, 1947; *La vie quotidienne à Babylone et en Assyrie*, Paris: Hachette, 1950; *Les religions de l'Orient ancien*, Paris: Fayard, 1957.

<sup>61</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 325.

empresonats y fixats, permetent trasportarlos tal qual. Mr. Woolley ha demostrat, una vegada mes, que la Ciència, agermanada ab la Arqueologia, pot fer el miracle de ressuscitar les coses mortes fa molts mils anys.

Si fins ara se creya que solament l'Egipte 'ns havia revelat els orígens de la historia de l'art (vers uns 3000 anys abans de nostra Era), d'avuy mes s'ha de raure á l'antiquíssima regió Sumeriana, en la qual es revelada sa vella civilitació, per las necrópolis d'Ur y les de El-Obehir [sic], en quals localitats s'ha obert un interessantíssim capitol, quasi insospitat, d'aqueixa gloriosa historia del esperit humá, qual válua es inmensament mes superior que 'l coneixement de les guerres y malvestats de les conquestes, guerres y revolucions que forman, en vritat, la nit fosca y tempestuosa de la llarga vida de la humanitat.

Mr. De Contenau ha volgut esbrinar alguna cosa sobre l'origen de les inhumacions sumerianes, y diu: "que 'l mateix principi de les inhumacions, acompanyades de sacrificis se trova en una época molt mes propera, entre 'ls Escytas, que son originaris de la regió, recordant lo que diu Herodot<sup>62</sup> sobre aquest punt. Aixó es: 'Quan mort un rey, els Scytas fan una gran fossa quadrada; y quan está á punt, aixecan el cos (pera passejarlo de tribu en tribu) despres d'haverlo envolcallat de cera, obert, netejat y omplert de jonchs, d'olors picats, perfums, grana de joliver y d'anís. Despres d'haver tornat á cosir el cadávre farsit (com nostre gall de Nadal),<sup>63</sup> els servidors del rey 'l portan á una altra tribu, y despres d'haver visitat totes les tribus, per fi arriban al lloch ahon está oberta la sepultura. Allavors depositan el mort á la fosa, damunt d'un llit d'herbes, en el qual el subjectan plantant en sos dos costats darts, y extenent damunt d'ell unes vigues, que recobreixen de un encanyissat. En el espay buyt hi enterran una de les concubines del rey, que extrangulaven préviament, un coper major (ó sia, 'l que servia les reyls begudes), un cuiner, un palafrener, un criat especialment destinat al servey del rey, un misatger, cavalls, les primícies de totes les seves riqueses y copes d'or, donchs no se serveixen ni de la plata ni del aram. Per acabar, s'afanyan en omplir la fossa y la cobreixen d'un montícul de terra de gran elevació. Al cap-d'any de la mort, s'extrangulaven cinquanta servidors y cinquanta cavalls del Rey, que constituían sa guardia fúnebre".<sup>64</sup>

Pera coneixer completament y exacta la fisionomia y esperit de qualsevol poble es precís saber quelcom de la sua Arquitectura, y aquest coneixement es del tot indispensable quan se tracta d'una nació desapareguda en la fossa insondable del temps.<sup>65</sup> Per lo que 's refereix á la regió sumeriana, les investigacions dels

<sup>62</sup> Herodot, IV, 71-72.

<sup>63</sup> Anotació afegida per Casades, absent en la cita original de Contenau.

<sup>64</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 61s. A continuació d'aquest passatge hi ha una frase suprimida per Casades: "La influencia sumeriana y caucassiana barrejades se han trovades en antichs monuments de Kuban (regió del Mar Negre)".

<sup>65</sup> Anotació al marge de la quartilla: "La arquitectura".



arqueólechs nos han, ara y abans d'ara, revelat com construïa aqueix vellíssim poble 'ls monuments dels vius y les morades dels morts. Fixantnos en aquestes, preferentment, per ésser les que millor han conservat ses característiques, se pot formar exacte concepte de les mateixes.<sup>66</sup>

La particularitat de les tombes sumerianes consisteix en tenir llur cambra sepulcral, ó cripta, de plan rectangular ab coberta de volta oval. Es una disposició que la naturalesa dels materials obliga usar arreu y sempre. La coberta, ab cúpula, es característica de les construccions de la reculada época á que pertanyen, y pera unir aqueixa cúpula ab les parets dretes ó á plom dels murs, uns indicis de trompes foren fetes ab mahons; es dir, l'unió ó coordinació del quadrat ab el cercol ó base de la cúpula s'obté per medi de dites trompes rudimentàries que ocupan els ànguls ó reconades superiors dels murs de la cambra; disposició arquitectónica que, oriunda d'aqueix antiquíssim poble sumeriá, será emprada per els bisantins y durará fins als temps baixos del románich, ab el mateix objecte y sistema.<sup>67</sup>

En certs cassos, empró (com en la tomba, dita del Rey, descoberta a Ur), la presencia de vestigis de bigas, posades d'una paret á l'altra de la cambra, demostra que la coberta, en volta, no tenia altre objecte que protegir aquest sostre pla y descarregarlo de la pressió de les terres que s'acumulesen en dit punt. Ha revelat aquest sistema de construcció la porta (ben conservada) de dita tomba reyal, en plena cintra, encara tancada, donchs no violentaren l'ingrés á la tomba sos espoliadors; aquests hi penetraren sols enfonsant la volta. Aquesta está feta de mahons plans, posats de mes á mes, obliquament, ajustats per llur vora inferior, en tan que un morter d'argila omplia 'ls buyts á la part superior; sistema de construir si 's vol groller y rudimentari, que está lluny de poder compararse'l ab els archs de dovelles de pedra tallada y sostinguts fermes per medi de la clau de volta, lo qual representa un gran avenç en l'Art de construir. Es un modo de cubrir espays que 's veu emprat en molts monuments antiquíssims, entre ells, á Nippur, estació arqueològica sumament important y contemporánea á la que 's objecte d'estudi.

Per lo que 's refereix al llunyá passat de la humanitat, les excavacions d'Ur tenen un interés excepcional. Elles ens posan en presencia, per el comensament de la historia, d'una civilització molt superior á lo que podia sospitarse. Utilisa, durant una durada de temps molt limitada, la volta en encorbeillement, l'arch, la volta ordinaria y, per la disposició d'una coberta oval d'amunt d'un pla rectangular, coneixia ja la trompa d'àngul, ó petxina, pera passar del quadrat al cercol.

---

<sup>66</sup> Anotació al marge de la quartilla: "Caldea".

<sup>67</sup> Anotació al marge de la quartilla: "Persia".

El metall sabeu perfectament que representa en la història de la indústria y progrés humà un gran pas en la via de la civilització, caracterisant el període que segueix al de l'edat de la pedra polida o del neolítich.

En les estacions arqueològiques mes antigues fins ara explorades, senyaladament les de Tello ó d'El-Obeid, s'hi han descobert exemplars que revelan que l'art de treballar el metall conseguí en aqueixes èpoques reculadíssimes una verdadera mestria y una superioritat insuperable comparada ab les altres tècniques coetànies. Els spécimens descoberts en les tombes reials de la pàtria d'Abraham, ó sea, la antiquíssima Ur, no donan lloch á dubtes. Es preciós el punyal ó daga ab puny d'or i lápiz y beyna d'or cisellat, dallá del 3000 ab C., que publica la Bíblia Ilustrada de Montserrat.<sup>68</sup> La vaixela de metall, abundantment descoberta en la tomba de la Reyna, es notabilíssima. Conté una munió de plats, taces, recipients y escudelles d'or, de plata y d'aram, posats els uns damunt dels altres, formant restalleres ó piles, com fem actualment pera guardar aqueixos atuells de taula. La oxidació, treball dels sigles, els ha soldat els uns ab els altres, formant una massa unida y tan forta que no hi ha hagut medi de desenganxarlos ó separarlos. De totes maneres, tots els recipients d'or han arribat fins á nosaltres en un estat perfecte de conservació. Avuy, despres de prop de 4000 anys, podrian servir com en temps de Abraham...

Es notable la elegancia de formes d'aqueixos objectes del servey de taula, d'or, especialment els recipients en forma de barqueta, ó naveta, com aqueix petit receptacle que s'usa pera contenir l'incens en la nostra litúrgia; les taces troncóniques, ab les vores una mica obertes, ab el cos estriat, de acanalats longitudinals, y aprop de la boca un adorno en zig-zag en forma d'espina de peix, y en el fons un estrellat elegantíssim. Son objectes que se 'ls podria confondre ab els treballats pels argenters del sigle XVIII<sup>e</sup>. Hi han taçes que van provistes d'un broch llarg y recurvat, per el qual s'absorvia 'l líquid que contenían, semblants á les taçes de broch que s'usan pera 'ls malalts.<sup>69</sup> Tambe 's trovaren llánties, ó làmpares, d'or y de plata, reproduint la forma que, primitivament, tindrian aqueixos útils objectes, aixó es, la gran petxina marina, el pécteu tan conegut, presentant el perfil d'aqueixes làmpares la forma d'un losange asimétrich.

Altra de les troballes que mes ha cridat l'esment, revelant una costum que 'ls Sumerians mencionan en llurs textos, consisteix en uns atuells de metall, d'us bastant especial, de la antiga gent de la Mesopotàmia. Servian aqueixos objectes pera les begudes fermentades, tal vegada una mena de cervesa, coneguda ja pels egipcis, algunes de quals begudes eran compostes de herbes. Se creu que aqueixes

<sup>68</sup> Bonaventura Ubach, *La Bíblia. Il·lustració pels monjos de Montserrat*. Vol. XXIII-1. *El Gènesi*, Montserrat: Monestir de Montserrat, 1929, p. 61, fig. 3. Ubach va utilitzar aquella imatge per il·lustrar el domini que tenien els sumeris de les arts i l'artesanía.

<sup>69</sup> Frase suprimida: "que no poden incorporar-se pera pendre les begudes".

se guardavan en certs dipòsits pera utilitzarles oportunament en la fabricació de les aludides begudes, que devían filtrarse, y es degut á n'aixó que les excavacions han produït un nombre considerable de coladors de coure. Un d'aqueixos atuells fou descobert en la tomba de la Reyna, fet d'or. Els objectes (joyes, alhajes, armes, atuells etc.) de metall revelan una civilització avansada, havent arribat el treball á una perfecció técnica ben notable, en lo qual s'avansa á altres exemplars de la mateixa época. Aixó suposa un període preparatori, donchs res s'improvisa de cop-y-volta. Aqueix desconegut període, algú ha suposat que 'ls sumerians, civilitzadors del país, ó llur aristocràcia directora, procedían del Nort, de les regions del Cáucus, d'ahon aportarian els secrets dels treballs de la metalúrgica [sic], com semblan demostrarho alguns exemplars provinents de dita regió, anàlechs als Sumerians.

Les escenes grabades en els cilindres sigilars, tan típics dels vells pobles messopotàmichs, representan sovint personatges bevent en un gran vas ó recipient, com nostres "bols", per medi d'una canyeta, de manera com prenem els gelats ó "mantecados" (Nihil novum sub Sole). En dita tomba reyal, aqueixes "canyes", trovades en nombre considerable, son uns tubos molt prims, que arriban á tenir mes d'un metre de llargada y curvats al extrem; alguns eran de plata, altres de coure, adornats de làpiz-lázuli y cornalines.

La major sorpresa dels investigadors d'aqueixes tombes reials fou la troballa d'un verdader agombolament de joyes; entre aquestes un nombre considerable d'agulles pera subjectar la roba. Els botons pera cordarla no eran coneguts.

Es cosa sabuda, per haver estat reproduïda en totes les obres d'Arqueologia ó d'Historia de l'Art, que la peça essencial del vestit dels Sumerians, ó habitants de la Messopotàmia, era un gran mantell á modo de nostre mocador espatller, ó folgat "chal", adornat de franges, que s'embolicava al vol del cos, deixant lliure 'l braç dret, tombant y cobrint l'espatlla esquerra, y 'l medi de subjectar aqueixa peça de roba consistia en llargues agulles, com les trobades en les tombes d'Ur. Tenen el cos d'or y 'l cap del mateix metall ó de làpiz-lázuli. Els anells no son menys interessants, consistents uns en un fil d'or enrotllat en espiral, y altres en un ample anell pla damunt del qual l'artista hi trevallá un alveolat d'or, contenint incrustacions. Sembla que l'artífex argenter no podia disposar d'altres pedres fines que 'l làpiz-lázuli, blau fosch, y de la cornalina roja. La conxa marina, que servia en lloch del ivóri, era el tercer element decoratiu. Ab aqueixos tres colors, blau, roig y blanch, combinats ab l'or y el betum, que li servirà pera fer el fons damunt del qual se destacarán les plaquetes de pedra incrustades, separades per medi d'una ratlleta negra, els orfèvres d'Ur obtingueren joyes sumament precioses y d'un exquisit bon gust, malgrat la escassetat d'elements que tenia [sic] á sa disposició.

Les altres joyes consisteixen en grans d'or, formant perles unides y estriades pera collarets; altres grans son allargats, en forma de dos tronchs de cono units per llur base, arrecades formades de fils d'or, entrellassats ó cargolats en espiral, etc., ab lo qual els artistes argenters, com per tot arreu han fet semblantment, desde 'ls temps mes reculats.

Empró, no pot deixarse de reconéixe certa originalitat en els orfegres sumerians, en alguns de sos productes preciosos. Consisteix aquella en la reproducció de motius del regne vegetal, trevallats ab gran coneixement de la técnica y gust exquisit. Aqueixos motius ornamentals forman uns petits rams d'or carregats de fulles y de fruites, espigues de blat y fulletes del género de la morera, trevallades en unes primes plaques d'or, fet tot molt delicadament. Entre aqueixos exemplars cridan l'esment una mena d'anelles d'or, en forma d'espiral, servint pera posar al cap com adorno, ó pera retenir els cabells (bucles ó tirabuixons), pentinat característich de les elegants de les principals ciutats de la Messopotamia, com han revelat els monuments.

Les arrecades ó penjays d'aurella se trovaven en considerable nombre. Recordeu que aqueix adorno s'usava indistintament per les dones y 'ls homes en les terres que regan l'Eufrates y 'l Tigris. La forma mes general de les arrecades trovades á Ur es la d'una mitxa lluna, les extremitats de la qual son allargats [sic] per medi de fils d'or. Son sempre de gran tamany y poden arribar á dimensions extraordinaries. Es una mida aqueixa de les grans arrecades que perdurá constantment per tota l'antigua Assia occidental, y s'extengué per l'Europa en temps relativament baixos, senyaladament á la Persia Sassanida, á la Grecia arcáica y arrivant fins la nostra Ibéria, de lo qual ne tenim un espléndit exemplar en la "Dama d'Elche" y algunes estátues del Cerro de los Santos, en les quals les influencies orientals son evidents.

Els adornos femenins, trovats ab abundancia en les tombes d'Ur, han donat á conèixer ejemplars d'orfebreria del tot originals y típicchs del país. Un dels mes notables consisteix en una mena de pinta de cap, que recorda bastant, ó al menys farían el mateix servey, que las peinetas espanyoles, pera aguantar el vel ó les mantellines de blonda, á la moda goyesca. Recordant el pentinat y 'ls adornos de la part posterior del cap de la citada "Dama d'Elche" y estátues contemporanees del Cerro de los Santos, s'observará que per aguantar ben alt el vel que cobria la testa de les aludides figures deurian usarse unes pintes de considerable tamany, y per l'estil de les trovades á Ur. Aquestes tenen la forma de ample fulla aplanada, que acaba ab cinch púes, ó digitacions, terminades, lo mes sovint, per medi d'unas boles ó grans de lápiz-lázuli. Les mes riques d'aqueixes pintes, les pues ó digitacions, se prolongan ab prims fils d'or, que suportan unes floretes, ab corola d'or, guarnida ó no de pétals, fets de lápiz-lazuli, conxa ó cornalina. Son d'un efecte molt elegant.

Totes les dames de la Cort, ó del harém, portaven el pentinat, ó adorno del cap, compost d'aqueixos elements, en la qual les cintes d'or sostenían els cabells, estant acompanyats per medi de penjoys, anelles en espiral, fulles d'or ó grans pintes com la suara esmentada.

Pera donar una idea del complicat treball de tocador ab que s'adornaven les dames principals de la Cort, Mr. Woolley, ajudat, com era precís, per la sua senyora,<sup>70</sup> feu una restitució d'aqueix pentinat, lo qual fou possible mercès a la troballa feta de l'armassó de metall que usá la reyna Shubad.<sup>71</sup> A mes ha restituit un cap, les dimensions del qual son les d'un dels nombrosos cranis de dona recullits en la necropolis. Pera ajustar aqueix adorno, sense modificar el model aixís obtingut, ha estat precís afegirhi una massa de cabells considerable; lo qual indica que les Summerianes d'alta posició devian portar perruca, com les dames d'Egipte, ses contemporánees, de lo qual n'es exemple la estàtua de la reyna Nefret.<sup>72</sup>

Entre les mes hermoses peçes d'orfebreria trovades en les tombes d'Ur se senyala un ou d'estrús, d'or, obert en un de sos extrems, les vores del qual estan guarnides ab un collaret de plaques de conxa y de lápiz-lázuli. Es curiosa aquesta troballa, porque pot, tal vegada, explicarnos l'origen ó la coincidencia d'un fet que s'observa també entre 'ls Fenicis. D'aqueix poble s'han trovat varis ous d'estrús, molt decorats, presentant la closca un verdader brodat d'elements ornamentals, característich d'aquella gent. A mes, s'hi trová un barco de plata de 0<sup>m</sup>64 de llargada, que 's descobrí á la cambra funerària del Rey, ab els seus banchs pels remadors y 'ls rema á punt. Aquest objecte s'ha de relacionar ab altres trovats en el sementiri situat damunt de les tombes reals, sino que aquests son fets de betúm.

Aqueixos curiosos exemplars ens revelan que els primitius sumerians creurían, com llurs contemporanis els egipcis, en el viatge per l'aygua vers l'altra vida, curiosa coincidencia que pot revelarnos una certa indentitat de dogmes sobre 'l destí ulterior de l'ànima.

No menys digne d'esment es el "passa-brides" de plata y eléctron descobert en la tomba de la Reyna. Apareix adornat en sa part superior ab la figura, molt ben feta, d'un quadrupet, bou ó ase, semblant mes á un ase que no á un bou, únich animal els restos dels quals s'han descobert en les consabudes necrópolis. Aqueixos "passa-brides" se componen de dues anelles de metall que estavan

---

<sup>70</sup> Katharine Woolley (nom de soltera, Katharine Menke) (Birmingham, 1888 – Londres, 1945). Infermera militar i arqueòloga. Participà, sota la direcció del seu marit, a les excavacions d'Ur, Alalakh i Al-Mina, encarregant-se sobretot de les tasques de dibuix de materials. Va publicar la novela romàntica *Adventure calls*, Londres: John Murray, 1929.

<sup>71</sup> Lectura antiga del nom de la reina Pû-abi.

<sup>72</sup> Anotació al marge de la quartilla: "Buste de dona".

fixades en la llansa dels carros, y 'ls exemplars de luxe estavan surmontats d'una figureta decorativa, com en els guarniments que encara s'usan en els carruatges, ó damunt de la máquina dels moderníssims automòvils ó caixa del motor d'aqueix vehicle...

En aquesta secció dels metalls s'hi contan alguns exemplars d'armes de luxe ó de parada; aytals, com les destrals ab mánech, en forma de fals, que no te 'l tamany de la ens falcata de la cavalleria romana, serres, unes menes de cisells d'or, punyals, la fulla dels quals te una lleugera nerviatura central, també d'or, essent d'aquest rich metall un punyal ó daga que presenta un delicat trevall de filigrana y granets (publicat en la *Biblia Ilustrada de Montserrat*).<sup>73</sup> Aqueixes armes son de lápis-lázuli incrustat ab cabotes de clau d'or, ó d'altre material que s'ha perdut, que portava adornos de lapis-lázuli. Es curiosíssim aqueix exemplar, que publica en son estudi en la *Gazette des Beaux Arts* Mr. G. Contenau,<sup>74</sup> de qui prenem aquestes notes, perque es exacte el trovat en la necròpolis real d'Ur ab el que es descobrí en la tomba de Tutankh-amen; semblan talment sortits del mateix taller, ú obrats pel mateix artífice. Cal recordar els punyals de Váfio, de la epoca del arcaisme helénich.

Entre aqueixos exemplars, tan curiosos y d'un interés excepcional, crida l'esment un altre del tot diferent dels aludits, y qual destí no s'esbrina. Consisteix en una esquisida joguina, un delicat "bibelot", representant un diminut mico d'or, sentat y les mans damunt dels genolls. ¿Será un cinocéfal, simi adorat pels Egipcis, representat en el fris del temple de Ibsambul? Tan delicadament trevallades com aqueixa joia son les puntes de fletxa de sílex, de forma triangular, disposades en el mánech, que les conté, de manera que no fereixen per la punta, sino pels costats del triángul. Aqueix curiós exemplar fa preguntar á Mr. Contenau: ¿No es pas curiós que en una plaqueta d'esquiste vert, com se'n han trovades tantes á Egipte, plaqueta que data de la aurora del període histórich, se vegi á les mans dels guerrers, adornats els caps ab plumes, el mateix tipo de fletxa, qual forma es tan característich?<sup>75</sup>

Sobre aqueixa representació dels guerrers, ab plumes en el pentinat, fa observar Gayet,<sup>76</sup> en sa obra "La Civilisation Pharaonique", que en les primitives

<sup>73</sup> Bonaventura Ubach, *La Bíblia. Il·lustració pels monjos de Montserrat*. Vol. XXIII-1. *El Gènesi*, Montserrat: Monestir de Montserrat, 1929, p. 61, fig. 3.

<sup>74</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 331-332.

<sup>75</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 54.

<sup>76</sup> Albert Jean Marie Philippe Gayet (Dijon, 1856 – Paris, 1916). Egiptòleg. Per encàrrec de la Missió Arqueològica Francesa, fou el responsable de la còpia dels relleus del temple de Luxor (1881). Posteriorment, fou el director de les excavacions d'Antinöe. Entre les seves obres destaquen *Les Monuments coptes du Musée de Boulaq*, Paris: Ernest Leroux, 1889; *L'Exploration des ruines d'Antinoë et la découverte d'un temple de Ramsès II enclos dans l'enceinte de la ville d'Hadrien*, Paris: Ernest Leroux, 1897; *L'Exploration des nécropoles gréco-byzantines d'Antinöe et les*

figures que 'ns ha deixat l'Egipte prehistorich s'hi vehuen aqueixos homes adornats de la manera esmentada; y hom se pregunta si eran Egipcis aborigens, ó invasors, gents vinguda de les terres meridionals de l'Assia, d'ahon creyan esser originaris els primers deus d'Egipte (Ta Nuter).<sup>77</sup>

La conservació perfecta dels esmentats punyals demostra que la industria de les armes arribá á un grau insuperable de perfecció. Tal vegada el punyal trovat á Ur sia procedent d'Egipte, per la semblansa absoluta que havem observat ab el trovat en la terra dels Faraons, ó al revés.<sup>78</sup>

No son menys perfectes altres armes, probablement d'electrum, es dir, aqueixa lliga d'or ab un 10% de plata, de la que tan ús ne feren els pobles de la Antigüetat. Ab tan rich material trevallaren fortes llances, les puntes de les quals son tantost de coure, tantost d'or, essent els pals ó mánechs guarnides [sic] ab fulles d'aquest metall. S'han trovat tambe flexxes ab les puntes de silex tallat.

Empró, la troballa mes interessant de totes, la pessa mes admirable que 's recobrá de la tomba del rey Maskalamdug, es sense dubte la perruca de cerimónia que aparenta la forma de casco bellament repujat y cisellat. Es aqueixa pessa d'or, destinada á tapar les aures y ajustarse fins cubrir totalment el cap, el coll y les galtes. La cabellera está cisellada ab una precisió admirable; els cabells, separats al mitx del cap, estan sostinguts per una mena de capsana ó torrada, sota de la qual se divideixen, escalonats en petits bucles. Una aurella, foradada per a permetre la audició, se destaca en relleu. Aquesta perruca, com observa l'Autor que traduhim,<sup>79</sup> es massa grossa per un cap normal, empro, l'espai que queda lliure está disposat pera posarhi crin, pél ó borra, lo que era subjectat per medi de fils que passavan per uns foradets que hi ha al vol del casco, y aixís aquest s'aguantava be, no resultant balder. Darrera d'aquesta perruca-casco s'hi veu un petit monyo (tannara, com dihuen á Cadaqués), en forma de castanya, ó bola, subjectat per un llas. Sembla representar ben clarament el pentinat de cerimonia, segurament postís, donchs els quefes Sumerians no solían tenir cabellera suficient pera lligar una tannara. Mr. Contenau recorda, al fêrse cárrech d'aqueixa especialitat, que la epopeya nacional sumeriana, consagrada al heroi Gilgamesh, diu que era costum, abans d'entrar en combat, de recullir els cabells al clatell, ja pera no sentir tant els cops, ja pera evitar que l'enemich agafés pels cabells al vençut.<sup>80</sup> Sovint, els antichs Sumerians estan representats ab el cap rapat ó calvos

---

*sarcophages de tombes pharaoniques de la ville antique*, Paris: Ernest Leroux, 1902; *L'Exploration des nécropoles de la Montagne d'Antinoë: fouilles exécutées en 1901-1902*, Paris: Ernest Leroux, 1903.

<sup>77</sup> Albert Gayet, *La civilisation pharaonique*, Paris, 1907, p. 8.

<sup>78</sup> Anotació al marge de la quartilla suprimida: "Punyal".

<sup>79</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 332-333.

<sup>80</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 53.

del tot y, si tenen cabells, aquestos figuren abundants, com verdaderes cabelleres que 'ls hi arriben fins les espatlles, recullides al radera, ab forma de pica-porta ó martell.

Es de suposar que 'ls reys y 'ls sacerdots sumerians de 4000 anys enrera, com encara avuy s'emperrucan els magistrats anglesos, usarian perruques de cerimonia, al menys, aixís ho fa pensar la que s'ha descobert, salvada de la destrucció, per esser feta d'or macís. Aquesta pessa es d'un trevall y d'una perfecció admirables.

No ho es menys la ornamentació d'orfevria de les arpes trovades en les tombes reyal. Aquest suau instrument abunda en els enterraments regis, lo qual sembla indicar que 'ls músichs de la Cort eran també inmolats al morir el monarca, com els demés funcionaris y servidors. En aquest particular els egipcis no eran sacrificadors d'homes com els sumerians,<sup>81</sup> donchs sabeu que s'acontentavan figurant en els murs de les tombes tot lo que devia honrar l'anima (el Ba) del difunt; y omplint de estatuas y figurines votives les tombes reyal ne tenia prou el double, no exigint la matansa de ningú. D'aqueixos musichs sacrificats se trová l'esquelet d'un arpista, les mans dirigides vers son instrument com pera polsarlo.<sup>82</sup>

L'arpa sumeriana consisteix en una caixa armónica ó de resonància, en l'extrem devanter de la qual, quasi invariablement, hi ha fixat com adorno el cap y pit d'un toro ó bou. Les cordes van subjectes en els muntants de l'arpa per medi de claus de coure. Una d'aqueixes arpes ha pogut esser completament restaurada per medi del procediment, suara indicat, del guix líquit. Fou trovada en la tomba de la Reyna. En la del rey se descubrí un cap de bou, que deuria haver pertenescut á alguna arpa, ó sia, l'element decoratiu que solian portar. Es una pessa soperba. El cap es tot ell d'or y els ulls incrustats de conxa y de lápis lázuli. Es de notar que 'ls artistes sumerians, tal vegada 'ls primers, practicavan la preciosa combinació de diversos elements en ses esculptures, com, molt mes tart, el gran Fidies ho feu en les estatuas criselefantines (or y ivori) d'Atena Partenos y de Theus d'Olimpia. L'escultor d'Ur combiná la conxa, á falta d'ivori, ab l'or. Los extrems de les banyes, la pelussa del cap, la barbata, son de lápis-lázuli, per medi de qual pedra fina 's produeix convencionalment el color fosch dels cabells ó de pelussa.<sup>83</sup>

<sup>81</sup> A diferència del que apuntava Casades, el sacrifici humà és una pràctica ben documentada a l'Antic Egipte des de l'època de Nagada I fins a la Dinastia I (Jean-Pierre Albert i Béatrix Midant-Reynes, eds., *Le sacrifice humain en Égypte ancienne et ailleurs*, Paris: Soleb, 2005).

<sup>82</sup> Anotació al marge de la quartilla: "arpa".

<sup>83</sup> Anotació al marge de la quartilla: "Cap de bou".



Sobre aquestos caps de bou, recorda G. Contenau, que 'ls textos diuen que 'l deu Sin te la barba y 'ls cabells ab aquell material rich.<sup>84</sup>

Una altra testa, per l'estil de la esmentada, es la que publica L' Illustrated London News (de 29 Janer 29).<sup>85</sup> Es una maravellosa testa d'or provinent d'una arpa descoberta en el "Pou de la Mort", lloch del qual abans n'havem fet esment.

L'artista d'aquesta pessa d'orfevereria ha combinat els elements de son exquisit treball d'altra manera com ho feu el qui trevallá 'l cap de toro consabuda [sic]. Posá en la linea franca dels forats del nas, en els rínxos ó bucles lliures de la pelusa de damunt del cap, en tota la sua obra, una vida intensa, una forsa, una vigoria que coloca en lloch d'honor aqueixa maravella artística, al costat dels mes bells exemplars deguts als esculptors egipcis, egeus, cretenchs y de la Grecia arcaica, recordantnos els célebres caps de la vaca-Athor, el descobert á Mycenes y 'ls trovants á Costig, en les Balears.

Sobressortiren els artistes que han deixat les mostres de llur mestría en les tombes reials d'Ur, en els trevalls qual materia típica es la conxa marina. Aquest material, que substitueix al ivori, tenint la mateixa aplicació decorativa que aquest, es característich de la técnica dels artifices Sumerians de la época arcaica. Les tombes d'Ur han produït un bon nombre de espécimens de gran bellesa. Entre aquestos se senyala una plaqueta de conxa gravada, el fondo de la qual ha sigut matisada [sic] de una mena de betum. Indubtablement s'adaptaria al davant de la caixa de resonancia de l'arpa, tenint per adorno el cap del toro ab barba de lapis-lázuli. Conté varis petits registres reproduint assumptos de gran originalitat. En primer lloch, l'heroy Gilgamesh agafant en sos brassos dos toros ab cara humana; despres, els dos registres següents se posan en escena uns animals ab actituds humanes, aixó es, drets y aguantantse ab les potes del darrera. Un gos ab un punyal á la cintura sosten una taula en la qual hi han ofrenes: pernils, caps d'animals, etc. Darrera d'ell, un lleó sosten una copa y un jerro ab nansa alta, en el qual hi ha 'l líquit que servirá pera omplirla. Mes abaix, un ase sentat toca l'arpa, un ós balla, y una gerba (fura?) (petit mamífer rossegador, com un esquírol), sentada, sacceja un sistre. La arpa te la forma que havem descrit. Lo darrer registre 'ns mostra un home-escorpí seguit d'una dáyna ó cérvola, que aguanta unes tasetes: al darrera de tot s'hi veu una gran jerra. Aqueixos grabats,

---

<sup>84</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 334. En realitat, la barba de lapislàzuli és un motiu recurrent a la literatura mesopotàmica, atribuït tant a déus com a reis (Irene Winter, "The Aesthetic Value of Lapis Lazuli in Mesopotamia", a Annie Caubet, ed., *Cornaline et pierres précieuses. La Méditerranée, de l'Antiquité à l'Islam*, Paris: Musée du Louvre, 1999, p. 45-58).

<sup>85</sup> Malgrat la cita, el cert és que Casades no va consultar aquest exemplar de *The Illustrated London News*. La cita procedeix d'un dels articles utilitzats per Casades com a guia per a redactar la conferència (Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 336).

d'una finura exquisida, no son solament una hermosa obra d'art: llur significació planteja un problema que 's proposa aclarir Contenau.

En efecte, aquest diu: Aqueixos animals humanisats compareixen aquí en una epoca mes raculada que la de qualsevulla altra civilització que 'ls hagi representat, l'Egipte per exemple. Y 's fa la pregunta dit arqueòlech. ¿No tindrián pas en aytals representacions la il·lustració de les faules de les quals se sab que tenen un origen oriental? Es avuy cosa certa que 'ls textos cuneiformes contenen verdaderes faules, trasmesses arreu y que algunes perduran.<sup>86</sup> P.e. L'ase que toca l'arpa, no podria ésser la derivació del ase que toca la flauta per casualitat? Que ho esbrinen els folkloristes...

Els artistes reials d'Ur empraven, com havem dit, pera sos monuments l'or, la plata, el lápis-lázuli y la conxa. Ab aqueixos elements feren verdaderes maravelles, com demostren les estatuets trovades en el Pou de la Mort; per exemple la que representa un isart ó cabirol dret davant d'un arbuste, ab les potes devanteres posades damunt de les branques y 'l morro passant entre elles. Es un dels mes hermosos exemplars d'aquesta mena d'esculptura que reposa en l'empleo de totes les materies precioses de que podían disposar.

Un altre monument interessantíssim es el que califica Mr. Woolley d'Estandart, ó senyera.<sup>87</sup> No creu Mr. Contenau que servis aqueix objecte pera ésser issat d'alt d'un pal y llansa, per rahó de ses dimensions (0<sup>m</sup>47 de llarch, per 0<sup>m</sup>22 d'alt), que no permeten de lluny distingir els detalls. Suposa dit arqueòlech que podria preguntarse si no era altra cosa sino un equivalent de les pintures de les tombes egípcies, ó també substituint les ofrenes verdaderes que haurían estat massa costoses s'hi [sic] haguéssen estat reals.<sup>88</sup>

Es prou conegut, per cert, l'expedient que 's valían els antichs pera donar una realitat aparent en ses ofrenes als deus ó als morts. Pintantho en els murs de les cel·les ó de les cambres, ó fabricantlos ab materies mes ó menys riques ó pobres, sortían del compromís. Els ex-votos y presentalles lo mateix podían ésser d'or que d'argila; depenia, com ara y sempre, de la bossa dels devots ú ofertors. Nihil novum sub sole.

L'objecte en qüestió consisteix en una mena de pupitre triangular, ab l'àngul superior agudíssim. Les parets de fusta portan una capa de betum. Damunt d'aquest hi han encastats uns petits trossets de lápis formant el fons, com un mosáich, y la decoració s'obté per medi de la conxa marina. La escena está

<sup>86</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 55s.

<sup>87</sup> Anotació al marge de la quartilla: "2".

<sup>88</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 336. Encara avui no hi ha consens sobre quina era la funció d'aquella peça (Donald P. Hansen, "Standard of Ur", a Joan Aruz, ed., *Art of the First Cities. The Third Millennium B.C. from the Mediterranean to the Indus*, Nova York: The Metropolitan Museum of Art, 2003, p. 96-100).

dividida en registres, enquadrats per faixes incrustades de petits losanges, de conxa, làpís y una pedra roija.

La cara principal d'aqueix monument está dedicada á conmemorar les gestes del rey. Per aqueixa convenció que desde la mes reculada antigüetat arriba fins á nostra Edat mitjana, 'l personatge principal de la composició ocupa 'l lloch preferent, ó sia 'l mitx, y es de major alsada que les figures que l'acompanyan. Porta 'l rey á la ma una espasa, ab la fulla en forma d'ampla ferro de llansa. Darrera d'ell hi ha 'l seu carro, 'l cotxer aguanta les cavalleries. Els guerrers condueixen els presoners encadenats, préviament despullats de ses vestidures. Els altres registres, á sota del descrit, contenen diversos episodis de la batalla. Un segon rengle de presoners segueix al descrit, algun dels quals son degollats al acte y altres estan agrupats y en trajo de combat. Van vestits d'una túnica acabada ab amples passes o franges, damunt de la qual portan tirat un mantell rígit, en forma de campana, y fixat al nivell del coll. Van armats d'una ascona o curta llansa y portan el cap cobert ab un casco provist de galteres.

El tercer registre té un especial interés arqueològich, donchs per primera vegada se mostra la forma dels carros sumerians. Son de quatre rodes plenes, fetes de trossos afegits. La part davantera del carro es amplament escotat [sic] pera donar cómodo pas á les regnes; al costat de la paret del carro hi va fixat el buyrach contenint la provisió d'ascones ó llances curtes. El carro está ocupat per el conductor y 'l combatent, posats l'un al costat del altre. En la llansa ó timó del carro hi ha fixat el pás-sa-regnes fet de dues anelles unides. Aqueixos carros apareixen tirats per quatre animals y van engaixats per medi d'un collar del que pengen llargues franges. Altres detalls se figuren en aqueixos carros y en els guarniments dels animals, que no cal detallar.

De totes maneres, se posa aquí la qüestió de si eran cavalls ó ases les bèsties que s'usaven pera arrastrar aqueixos carros. La representació dels animals no es prou precisa. El nom del cavall en els textos no se'l veu apareixe sino molt mes tard de la época á que pertany el monument de referencia. Els esquelets dels animals de tiro que han sigut trovats á la tomba del rey y de la reyna á Ur son solament bous y ases. De totes maneres, es de creure que 'l cavall fou utilitat pels sumerians, donchs fou conegut desde la mes allunyada época á l'Assia Menor y á Elam.<sup>89</sup>

La segona cara del baix relleu está destinada á les festes dedicades á celebrar la victoria. En el registre superior s'hi veu al rey y sos cortesans sentats en unes

---

<sup>89</sup> L'animal de tir dels carros de guerra sumeris era l'onagre (Duncan Noble, *Dawn of the Horse Warriors. Chariot and Cavalry Warfare 3000-600 BC*, Barnsley: Pen & Sword Military, 2015, p. 150s.). L'ús del cavall com a animal de tir no es documenta a Mesopotàmia fins al segon mil·lenni a.n.e. (Benjamin S. Arbuckle, "Animals in the Ancient World", a Daniel T. Potts, ed., *A Companion to the Archaeology of the Ancient Near East*, Malden: Wiley-Blackwell, 2012, p. 214).

cadires quals peus son potes d'animals. Van vestits d'una mena d'enagues ó faldilles de roba de llana. Estan bevent mentres una arpista y una dansayre 'ls entretenen agradablement. Segueix en el segon registre la desfilada, davant dels reys y cortesans, del tribut de guerra que l'enemich presenta al vencedor, consistent en gros y petit bestiar, asses ó cavalls, grans peixos, objectes preciosos empaquetats en bultos voluminosos que 'ls traginers portan sujetats per medi d'una corda que volta son front, á la manera dels nostres camálchs y antichs macips de ribera, y com encara estan en us en l'Orient.

Dintre de les convencions artístiques típiques de la época y del país á que pertany aqueixa obra, se fa notar en ella que 'ls moviments traduïts molt simplement son perfectament ajustats al natural, acusant la factura del monument un Art ja avansat.

Les obres de la glíptica, ó de les pedres dures, no son menys d'admirar entre les descobertes en les tombes explorades. Abundan els grans fets de cornalina y de lápis-lázuli que serviren pera 'ls collarets; les perles son en nombre considerable mes petites que les dites pedres, que s'aplicavan, fent complicats dibuixos, á les robes ó estofes, servint pera adornos del cap y ajusta-cossos ó cotilles. Les arrecades y penjays, en forma d'animals, y la vaixela, de pedres rares (alabastres colorits, lápis-lázuli, obsidianes, vidre volcánich, (que es una de les pedres fines mes dures y més frágils á la vegada)), se presentaven abundantment en els enterraments reials.

Empró, lo mes típic d'aqueixes troballes, y lo mes interessant com obres d'art y, á la vegada, com documents son els cilindres-segells pera sellar les tauletes d'argila, que, com sabeu, servían pera escriurehi, com en el papirus dels Egipcis. En aqueixos petits monuments hi han gravats [sic] en miniatura diverses escenes. Lo mes sovint son de lápis-lázuli, ab dos registres y decorats bastant uniformement. En ells s'hi presentan personatges bevent, l'escudella ó tasseta aixecada, ó charrupant la beguda en una gran copa per medi d'una canyeta (com nosaltres fem ab les begudes massa fredes: gelats, granisats, etc.) y aprop d'ells una taula plena de plats. Un d'aqueixos cilindres fou trovat al costat del esquelet de la reyna, revelantnos la inscripció que s'anomenava: "Shubad, (la noble dama.)".<sup>90</sup>

Aqueixes troballes fetes durant les campanyes d'excavacions que, de temps, porta á bon terme Mr L. Woolley, empresa anglo-americana, forman un conjunt importantíssim que contribueix á completar el coneixement de la civilització arcaica de la Baixa Messopotàmia.

Propiament, com observa Contenau, no ha revelat lo últimament tornat á la llum en la necrópolis reyal d'Ur res que no fos ja conegut d'aquella civilització de

---

<sup>90</sup> En realitat, a la inscripció del cilindre es llegeix: "Pû-abi, reyna" (sumeri: KAXŠU.AD ereš) (BM 121544).

mes de 5.000 anys d'antigüetat.<sup>91</sup> Tot lo trovat té llur equivalent en monuments provinents d'anteriors excavacions. L'art que ha produït les joyes trovades á Ur es el mateix, ó recorda al menys, els [sic] dels antichs objectes exhumats á Tello, podentlos comparar ab els monuments d'Ur-Nina y de sos primers successors (vers l'any 3000 ab. de J.C.); ó d'El-Obeid, que son del temps de la primera dinastia d'Ur (als vols del 3100 al 3000 ab. de J.C.) y senyaladament, la Estela dels Voltors, del Louvre, que prové d'un dels successors del esmentat Ur-Nina,<sup>92</sup> y altres.

Lo mes admirable, no obstant, dels descobriments de les tombes de Ur consisteix en la riquesa dels materials, particularment l'or, noble metall que no s'oxida, y, per tan, conserva ab tots detalls lo que ab ell se treballa, qualitat que no tenen els altres metalls, d'ahon la grandíssima pérdua d'exemplars. L'or es, donchs, l'amich de l'Arqueologia, per quan desafia la acció corrosiva del temps y de les humitats, encara que, per desgracia, té un enemich pitjor y més poderós... l'home. L'or no es el vil metall, sino 'l qui 'l roba.

L'epoca á que pot atribuirse el tresor descobert en les tombes reials d'Ur y d'Obeid l'han revelada les taçes que, ab caracters cuneiformes, portan el nom de dita reyna.<sup>93</sup> No está molt allunyada de la época de la dinastia d'Agadé (principis del 2850 ab. de J.C.). Els tipos de la escriptura del cilindre de Shubad, mes antiga, es posterior al periode pictogràfich, y no podría ésser anterior á la epoca arcaica de Sumer, caracterisada pels monuments datables de Tello (3000 ab. de J.C.). Ab aquestes dades, Mr. G. Contenau<sup>94</sup> estableix que les tombes reials d'Ur, com el cementiri sota 'l qual están situades, s'esgrahonen del periode de la primera dinastia d'Ur (3100 ó 3000) á la d'Agadé, (2850), y constituint les capes mes fondes d'aqueixa necrópolis. Aqueixes dades son, empró, aproximades, y lo que pot afirmar-se es la contemporaneitat general de les tombes d'Ur ab els monuments mes antichs de Sumeria y els que les primeres dinasties egipcies han deixat en el territori de l'antiquíssima Memfis.

En conclusió de tot lo consignat, l'interés de les troballes fetes á la necrópolis real d'Ur no es solament arqueològich y artístich, sino que planteja un problema etnogràfich, o si 's vol, sobre l'origen de la gent que poblá, en una época que escapa á tota investigació, la regió Sumeriana.

---

<sup>91</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 339s.

<sup>92</sup> E-anatum (RIME 1.9.3.1).

<sup>93</sup> Anotació suprimida al marge de la quartilla: "Mes-kalam-dug". En aquest punt, Casades va interpretar malament la informació facilitada per Georges Contenau ("Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 340). Les inscripcions esmentades (RIME 1.13.7) eren de Mes-KALAM-du i no de Pû-abi / Šub-ad.

<sup>94</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our et l'histoire de l'art", *Gazette des Beaux-Arts* 71 (1929), p. 340.

La teoria del Indo-Europeisme, encara en vigor entre 'ls etnólechs, se vol aplicar als sumerians primitius, calificantlos de Pre-Indo-Europeus. S'ha acudit, recentment, á estudiar per Mr. Keith<sup>95</sup> un nombre important de cranis, molt probablement Sumerians, que s'han descobert á Tell-el-Obeid, prop d'Ur, resultant que 'l Sumeriá, segons dit autor, representá la transició entre 'l tipo iraniá y 'l tipo semítich, predominant el primer.<sup>96</sup> Se fixa Mr. Contenau, ab preferencia, en els datos que proporciona l'estudi dels exemplars de metall, que desde 'l 3000 abans de nostra Era, conseguiren un desenrotllo considerable en el país Sumeriá pera donar un pas avant en les investigacions que l'Antropologia no resol satisfactoriament. Y diu: "Aqueix desenrotllo no es pas un fenomen isolat y concretat á la regió Sumeriana".<sup>97</sup> En les plaquetes de terra cuyta trovades á Messopotamia, á Jemdet-Nasr, la escriptura de les quals es en part incomprendible, pertany encara á la pictografia quasi pura; les empremtes dels cilindres reprodueixen animals d'una veritat y d'un realisme meravellós, d'un moviment sorprenent d'observació; y, aytals plaquetes, mes antigues que les tombes d'Ur, tenen llur equivalent al Sud-oest de la Persia, antiguament dita Elam, en les que 's califcan de proto-elamitas. Encara á Elam, en el lloch de Susa, una necrópolis mes antiga que totes les descobertes desde una pila d'anys, ha revelat una civilitació en possessió ja del metall, empleant una vaixela funeraria de gran finura, una decoració original, en la qual la representació del vegetal, del animal, del mateix home, per deformacions successives y repetides incontables vegades, s'estilisa y 's converteix en geométrica (cal recordar á aytal propòsit, les pintures dels vasos grechs<sup>98</sup> de dibuix geometrich).

Y acaba Contenau son estudi sobre les Tombes reials d'Ur (Mercure de France-13-VIII-28) dihent: "Sembla donchs que arreu, en aqueixes regions de l'Assia occidental, una civilitació anterior á la que trovem al principi de la historia s'hagués desenrotllat, mes perfecte en bon nombre de punts, que la que retrovem vers el 3000 ab. de J., y en la decadencia de la qual sigué inventada la escriptura. Cada descobriment que 'ns condueix mes amunt en el passat, recula també el límit

<sup>95</sup> Arthur Keith (Aberdeen, 1866 – Downe, 1955). Antropòleg. Conservador i professor del Hunterian Museum (Royal College of Surgeons of England). Va ser un dels principals representants dels estudis racials en els camps de l'antropologia física i l'arqueologia durant la primera meitat del segle XX. Entre les seves obres destaquen *The Antiquity of Man*, London: Williams and Norgate, 1915; *Concerning Man's Origins*, London: Watts, 1927; *A New Theory of Human Evolution*, London: Watts, 1948.

<sup>96</sup> Arthur Keith, "Report on the Human Remains", a Henry R. Hall i Leonard Woolley, eds., *The Ur Excavations*, I, London: British Museum & The Museum of the University of Pennsylvania, 1927, p. 214-240. Casades, però, no va consultar aquest treball sinó que es limitava a reproduir la referència al mateix que es feia a Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 62s.

<sup>97</sup> Georges Contenau, "Les tombes royales d'Our", *Mercure de France* 15/08/1928, p. 63.

<sup>98</sup> Frase suprimida: "de la epoca pre-homérica, ó de la ornamentació geométrica".

dels nostres coneixements, empró, no revela pas el secret del origen de la mes antiga civilitació que hagi existit”.<sup>99</sup>

Es de creure que successius descobriments nos posarán en possessió de fets insospitats. La Arqueologia es, encara, jove pera conseguir tot lo que 's proposa saber, y aclarir la tenebra espessíssima del Passat.

Juliol 1929. P.C. y G.

---

<sup>99</sup> Georges Contenau, “Les tombes royales d’Our”, *Mercure de France* 15/08/1928, p. 63.



Fig. 1. Portada del plec que conté el manuscrit de les conferències de Casades (Arxiu Nacional de Catalunya)